

Risiko- og kapitalstyring 2016

Pilar III - offentliggjøring av finansiell informasjon

INNHold

1 INNLEDNING	3	5.6 Kapitalkrav for kredittrisiko	39
2 SPAREBANK 1 NORD-NORGE KONSERNET	4	5.7 Motpartsrisiko for derivater	40
3 KAPITALDEKNING	7	6 MARKEDSRISIKO	42
3.1 Ansvarlig kapital	8	6.1 Styring og kontroll av markedsrisiko	42
3.2 Uvektet kjernekapitalandel	10	6.2 Eksponering	42
3.3 Bufferkrav	10	7 OPERASJONELL RISIKO	43
4 STYRING OG KONTROLL AV RISIKO	11	7.1 Styring og kontroll av operasjonell risiko	43
4.1 Konsernets kontroll- og styringsmodell	11	7.2 Kapitalkrav for operasjonell risiko	44
4.2 Rammeverk og prosess for risiko- og kapitalstyring	12	8 LIKVIDITETSRISIKO	45
4.3 Ansvar i konsernet	13	8.1 Styring og kontroll av likviditetsrisiko	45
4.4 Risikopolicy og -kultur	14	8.2 Eksponering	45
4.5 Måling av risiko	16	9 ANDRE RISIKOTYPER	47
4.6 Rapportering av risiko	17	9.1 Eierrisiko	47
5 KREDITTRISIKO	25	9.2 Forretningsrisiko	47
5.1 Styring og kontroll av kredittrisiko	25	9.3 Omdømmerisiko	47
5.2 Kreditteksponeringer	28	9.4 Strategisk risiko	48
5.3 Mislighold og nedskrivninger	31	FORKORTELSER OG BEGREPSFORKLARINGER	49
5.4 IRB-metoden	32		
5.5 Standardmetoden	39		

1 INNLEDNING

Denne rapporten gir en beskrivelse av risiko- og kapitalstyring i SpareBank 1 Nord Norge, i henhold til kravene satt til offentliggjøring av finansiell informasjon i kapitalkravsforskriftens del IX. Rapporten beskriver sentrale risikoområder, og gjør rede for hvordan risikoene måles, kontrolleres og styres i konsernet.

Finanskonsern er underlagt et omfattende regelverk som definerer rammeverket norske banker kan operere innenfor. Ett av de mest sentrale begrepene innen risiko- og kapitalstyring er kapitaldekning og kapitaldekningsregelverket. Kapitaldekning er et mål på soliditet, og kapitaldekningsregelverket regulerer ulike sider ved finansnæringens risiko- og kapitalstyring.

Gjeldende kapitaldekningsregelverk, Basel III, består av tre såkalte pilarer. Pilar I definerer hvordan kapitalkravet beregnes, og hvilke betingelser som gjelder for oppfyllelse av kravene. Pilar II beskriver konsernets ansvar for å vurdere andre risikotyper enn de som det beregnes kapitalkrav for under pilar I, og kapitalbehovet for pilar I-risikoer utover minstekravene. Pilar III består av kravene til offentliggjøring av finansiell informasjon etter kapitalkravsforskriftens del IX.

I 2015 offentliggjorde Baselkomiteen revidert rammeverk for pilar III med formål om å øke standardiseringen av pilar III-rapporteringene. I desember 2016 publiserte European Banking Authority, EBA, utfyllende bestemmelser og retningslinjer som implementerer det reviderte rammeverket. Retningslinjene består blant annet av standardiserte kvalitative og kvantitative skjemaer, med ulik frekvens for offentliggjøring. Kvalitativ overordnet informasjon om risiko- og kapitalstyring skal offentliggjøres årlig. Informasjon om kapitalkrav, risikoeksponeringer og annen kvantitativ informasjon om egne modeller skal offentliggjøres hyppigere.

De nye retningslinjene trer i kraft fra og med 31. desember 2017. SpareBank 1 Nord-Norge har i denne rapporten tatt utgangspunkt i nevnte retningslinjer, og anvendt de kvalitative skjemaene som skal offentliggjøres årlig. Der det er naturlig er dokumentet inndelt etter tema slik det fremgår av de ulike skjemaene.

2 SPAREBANK 1 NORD-NORGE KONSERNET

LANDSDELENS EGEN BANK

SpareBank 1 Nord-Norge er en ledende leverandør av finansielle tjenester i person og bedriftsmarkedet i Nord-Norge.

Bankens visjon er *For Nord-Norge!*

I dette ligger det at SpareBank 1 Nord-Norge kjennetegnes av å være:

- Landsdelens egen bank
- En virksomhet som skaper og legger igjen verdiene i Nord-Norge
- Nær og dyktig – med korteste beslutninger
- Solid, raus og folkelig. Tradisjonsrik og moderne
- En utvikler av Nord-Norge – vi bryr oss om deg!

FORRETNINGSIDÉ

SpareBank 1 Nord-Norge leverer helhetlige og moderne finansielle løsninger til kunder med tilhørighet til det nordnorske markedet.

SpareBank 1 Nord-Norge ønsker å være en bank som fornyer seg til nytte for folk og bedrifter i Nord-Norge. En bank som skal være offensiv og fremstå som et tydelig alternativ til nasjonale og internasjonale konkurrenter.

SpareBank 1 Nord-Norge er en attraktiv arbeidsplass med en kultur preget av dynamisk læring, vinnervilje og samhandling. Bankens virksomhet bygger på strenge krav til redelighet og forretningsetikk, nedfelt i SNN-koden.

SpareBank 1 Nord-Norge er et selvstendig finanskonsern i SpareBank 1-alliansen. SpareBank 1 Nord-Norge har to eiergrupperinger; 46,4 % eies via Oslo børs, mens 53,6 % eies av det nordnorske samfunnet.

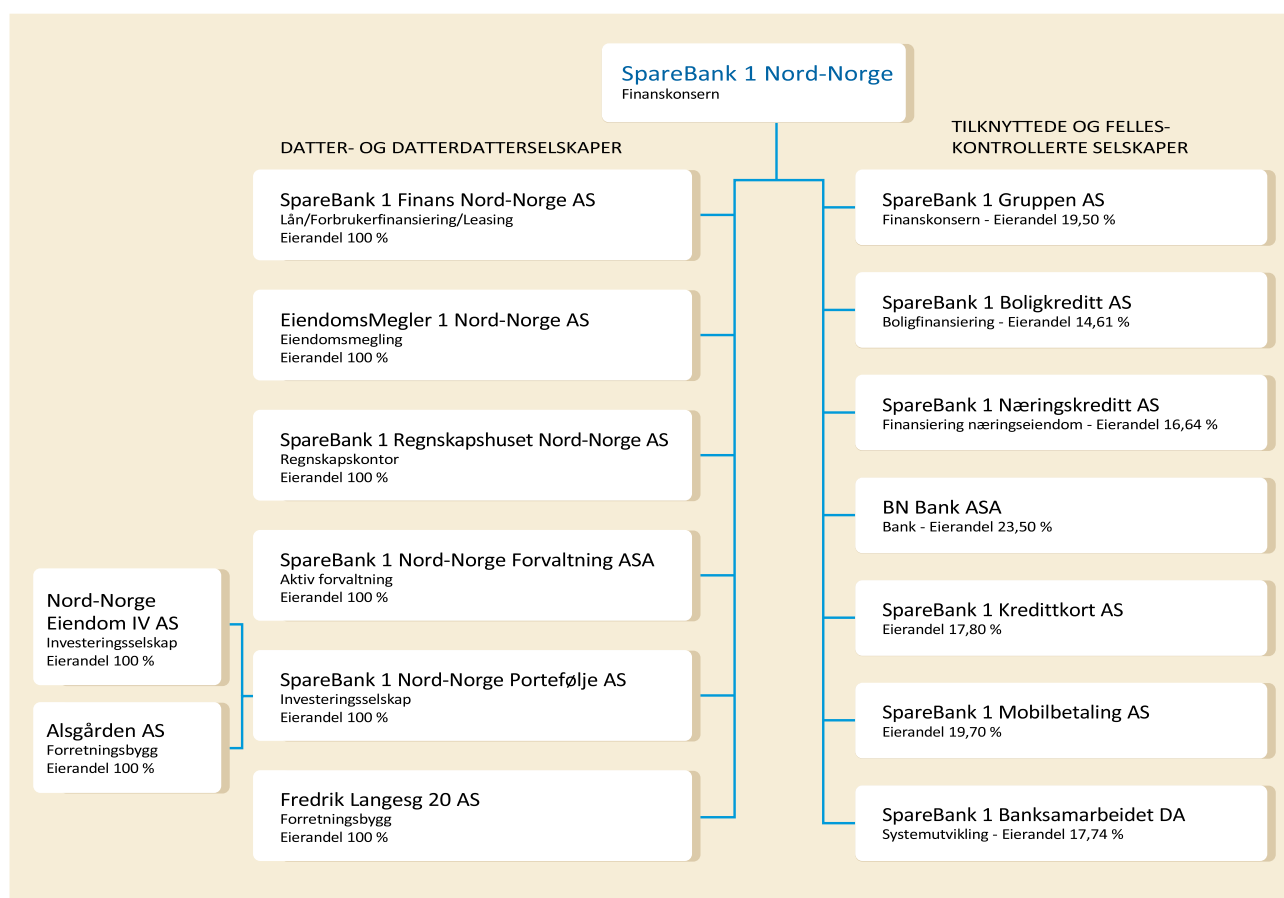
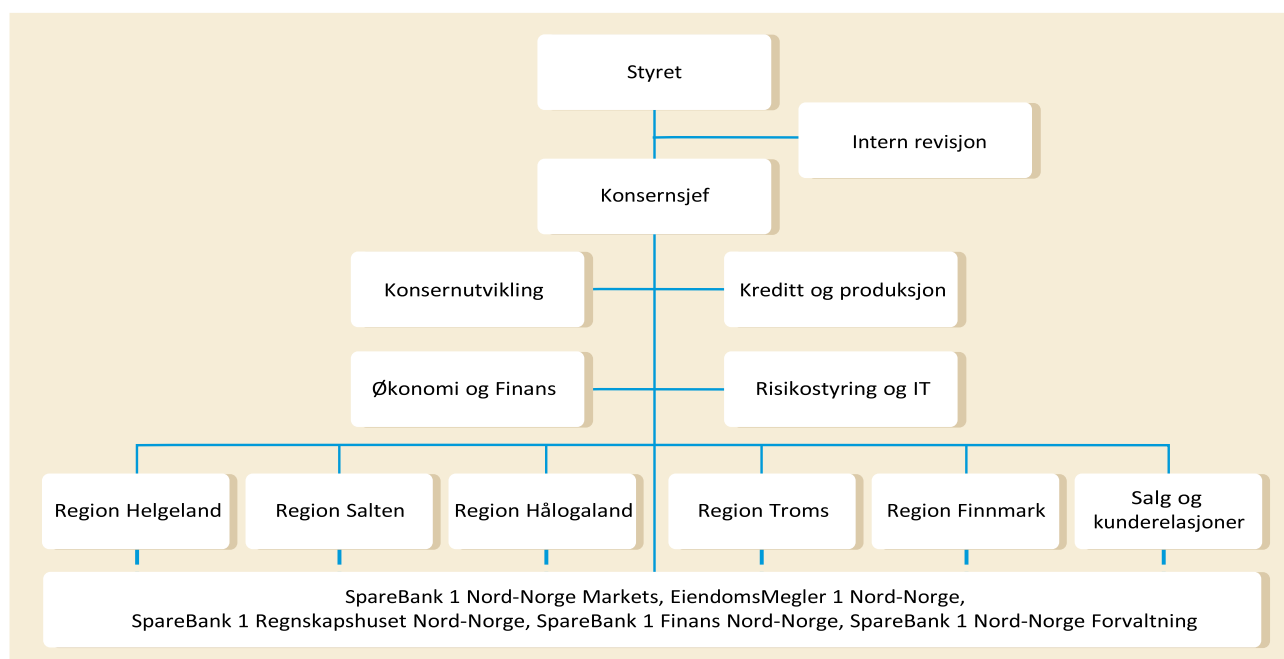
Eiermodellen understøtter konsernets nordnorske profil og sterke posisjon i landsdelen, blant annet gjennom tildeling av utbytte også til det nordnorske samfunnet.

STRATEGISKE MÅL

SpareBank 1 Nord-Norges strategiske mål:

- Nummer 1 i Nord-Norge
- De mest fornøyde kundene
- Den mest attraktive arbeidsplassen, med de dyktigste og mest engasjerte medarbeiderne
- Ubestridt solid, med bankdrift på topp internasjonalt nivå
- Kvalitet i alt vi gjør

Konsernets strategiske mål og sterke samfunnsengasjement, samt konsernets etiske retningslinjer er sentrale i, og gir føringer for, konsernets risikostyring, policyer og kultur.

SPAREBANK 1-ALLIANSEN

SpareBank 1-alliansen er et bank- og produktsamarbeid der SpareBank 1-bankene i Norge samarbeider gjennom de felleseide selskapene SpareBank 1 Gruppen og SpareBank 1 Banksamarbeidet DA. SpareBank 1 Nord-Norge er et selvstendig finanskonsern i SpareBank 1-alliansen. SpareBank 1-alliansens formål er å anskaffe og levere konkurransedyktige finansielle tjenester og produkter, og oppnå stordriftsfordeler i form av lavere kostnader og/eller høyere kvalitet. Slik bidrar alliansen til at privatpersoner og bedrifter kan tilbys både dyktighet, lokal forankring og en enklere bankhverdag. Alliansen skal også bidra til å sikre bankenes verdiskaping, til fordel for egen region og bankens eiere.

For eier- og selskapsstrukturen i SpareBank 1-alliansen vises det til årsrapportens kapittel «SpareBank 1-alliansen og SpareBank 1 Gruppen».

HOVEDTREKK OG VIKTIGE HENDELSER I 2016

Nordnorsk økonomi går fortsatt godt, og konsernets inntjening for 2016 er meget godt. Konsernet har gjort flere strategiske grep de siste årene, herunder betydelig oppbygging av egenkapital og soliditet, rendyrking av kjernevirksomheten, og forbedringer av konsernets lønnsomhet.

SOLGTE NORTH WEST 1 ALLIANCE BANK

SpareBank 1 Nord-Norge solgte i januar alle sine eiendeler i den russiske banken North West Alliance Bank. Konsernet gikk i 2008 inn i det russiske bankmarkedet. Intensjonen var å følge nordnorske bedrifter med virksomhet i nabolandet. Under ny ledelse, og som del av en ny strategi, besluttet SpareBank 1 Nord-Norge i 2013 å trappe ned denne satsingen. Med salget av North-West 1 Alliance Bank har SpareBank 1 Nord-Norge avsluttet sin bankvirksomhet i Russland.

LA NED DE MINSTE FILIALENE

I mars meldte SpareBank 1 Nord-Norge at 21 av de minste filialene skulle legges ned. De fleste av disse hadde vært bemannet med ett årsverk eller mindre, og hadde begrensede åpningstider de senere årene. Ingen medarbeidere mistet jobben som følge av nedleggelsene.

NYE REGULATORISKE KRAV

Flere nye regler på finansmarkedsområdet er foreslått og/eller innført i 2016, og det pågår fortsatt et betydelig regelverksarbeid, både nasjonalt og internasjonalt. For nærmere beskrivelse av disse vises det til årsrapportens kapittel «Risikostyring, internkontroll og kapitalstyring».

3 KAPITALDEKNING

Det norske kapitaldekningsregelverket er tilpasset EUs kapitaldekningsdirektiv CRD IV/CRR (Capital requirements directive/Capital requirements regulations), og innebærer at finansinstitusjoner og verdipapirforetak skal ha en buffer i form av ansvarlig kapital for å møte uventede tap. Formålet med kapitaldekningsregelverket er å bidra til å underbygge den finansielle stabiliteten gjennom å sikre soliditeten i institusjonene. Dette oppnås gjennom:

- Et risikosensitivt kapitalkrav
- Bedre risikostyring og kontroll
- Tettere tilsyn
- Mer informasjon til markedet

Kapitalkravet er et krav til kapitaldekning og er uttrykt som brøken nedenfor.

SAMLET ANSVARLIG KAPITAL (kjernekapital + tilleggskapital)
BEREGNINGSGRUNNLAG (kredittrisiko + markedsrisiko + operasjonell risiko)

Nevneren i brøken, beregningsgrunnlaget, er en risikovektet sum av eiendelene i balansen og poster utenom balansen. Risikovektingen skal gjenspeile beregnet risiko knyttet til hver enkelt eksponering.

Kapitaldekningsregelverket består av tre pilarer som understøtter hverandre, og skal bedre risikostyringen i institusjonene og sørge for bedre samsvar mellom risiko og kapital.

PILAR I – MINSTEKRAV TIL ANSVARLIG KAPITAL

Pilar I definerer minimumskravet for ansvarlig kapital og krav til tekniske beregninger av kapitalkravet. Reglene beskriver hva som er ansvarlig kapital og sammensetningen av denne, samt fradragsregler. Videre stilles det krav til omfang og kvalitet på kjernekapital, der det er krav om at ren kjernekapital utgjør minst 4,5 %, og kjernekapital minst 6 % av beregningsgrunnlaget. Kjernekapitaldekningen kan bestå av inntil 1,5 % hybridkapital. Minstekravet til

kapitaldekning er på 8 % av beregningsgrunnlaget, der inntil 2 % kan bestå av tilleggskapital.

PILAR II – VURDERING AV SAMLET KAPITALBEHOV OG TILSYNSMESSIG OPPFØLGING

Pilar II stiller ulike krav til forsvarlig virksomhetsstyring og tilsynets vurdering av en enkelt institusjons samlede risiko og kapitalbehov. Pilar II kravene skal fange opp kapitalbehov knyttet til risikofaktorer som ikke, eller bare delvis, er dekket av pilar I.

Under pilar II skal finansinstitusjonene ha en prosess for å vurdere sin totale risiko og det tilhørende kapitalbehovet, og ha en strategi for å opprettholde et tilstrekkelig kapitalnivå (ICAAP). Prosessen for risikovurdering omfatter en vurdering av risikoprofil og kapitalbehov i morselskapet, vesentlige datterselskaper og eierposter i tilknyttede selskaper. Vurderingen gjennomføres årlig, og risikoen kvantifiseres gjennom beregning av risikojustert kapital. Banken benytter både kvantitative modeller og kvalitative vurderinger for å fastsette kapitalbehovet. I tillegg gir stresstester og sensitivitetsanalyser på sentrale nøkkeltall viktige føringer på endelige vurderinger.

Finansinstitusjonenes interne vurdering av kapitalbehov og strategier danner grunnlaget for Finanstilsynets gjennomgang som skal sikre overholdelse av de myndighetspålagte kapitalkravene. Norske banker har over tid arbeidet aktivt for å sikre transparente prosesser på dette området. Som et ledd i den økte transparensen publiserte Finanstilsynet høsten 2016 pilar II-vedtakene for den enkelte bank. For SpareBank 1 Nord-Norge ble det fastsatt et pilar II-krav på 1,5 % av risikovektet balanse.

PILAR III – OFFENTLIGGJØRING AV INFORMASJON

Pilar III stiller krav til offentliggjøring av finansiell informasjon, og skal bidra til økt markedsdisiplin. Offentliggjøringen skal gi markedsaktørene mulighet til å vurdere foretakenes risikoprofil, kapitalisering og styring og kontroll av risiko. Utbredt bruk av egne systemer og metoder for beregning av kapitalkrav, samt for styring og kontroll av risiko gjør det

vanskeligere å sammenligne bankenes risikoprofil. Kommende krav til standardisert pilar III-rapportering har til hensikt å bedre sammenlignbarhet og sammenheng i informasjonen som offentliggjøres.

3.1 ANSVARLIG KAPITAL

Kapitaldekningsregelverket definerer ulike metoder for å beregne minimumskravet til ansvarlig kapital, skissert i figuren nedenfor.

Som figuren over viser kan beregningsgrunnlaget for kredittrisiko fastsettes etter to metoder, standardmetoden eller interne målemetoder (IRB). Banken benytter avansert IRB-metode for beregning av kapitalkrav for kredittrisiko. Bruk av interne målemetoder innebærer at det lovbestemte minimumskravet til kapitaldekning er basert på konsernets interne risikovurderinger. Kapitalkravet vil i større grad samsvare med den opplevde risikoen i de underliggende porteføljer, og er derfor mer risikosensitivt enn ved bruk av standardmetode. Institusjoner som benytter interne målemetoder er underlagt en overgangsordning. Overgangsordningen stiller krav til at beregningsgrunnlaget ikke kan være lavere enn 80 prosent av beregningsgrunnlaget etter tidligere kapitaldekningsregelverk, Basel I-regelverket. Videre er finansinstitusjonene underlagt særnorske regler i forbindelse med regulatorisk kapitalbehovsberegninger for boliglån. Det vises til kapittel 5.4 om kredittmodeller for nærmere beskrivelse av disse reguleringene.

Kredittrisiko inkluderer også kapitalkrav for motpartseksponeringer knyttet til derivater. Kapitalkravsforskriften definerer fire ulike metoder for beregning av kapitalkravet; markedsverdimetoden, opprinnelig engasjementmetoden, standardisert metode og IMM-metode. Banken benytter

markedsverdimetoden for beregning av kapitalkrav knyttet til motpartsrisiko.

Kapitalkravet for markedsrisiko kan beregnes etter standardmetode eller ved bruk av interne modeller, VaR-modeller (value at risk). For beregning av kapitalkrav for markedsrisiko bruker banken standardmetoden.

For operasjonell risiko kan kapitalkravet beregnes etter basismetoden, sjablongmetoden eller AMA-metoden (advanced measurement approach). Banken benytter sjablongmetoden, noe som krever kontroll- og styringssystemer for operasjonell risiko som er en integrert del av bankens risikostyring.

SpareBank 1 Nord-Norge har et mål om til enhver tid å være ubestridt solid, og skal tilfredsstillende de myndighetspålagte minstekrav til kapitaldekning. Konsernets mål for ren kjernekapitaldekning er for tiden 14,5 prosent. Konsernet hadde per 31.12.2016 en ren kjernekapitaldekning på 15,0 prosent.

Kredittrisiko	Markedsrisiko	Operasjonell risiko
Standardmetoden	Standardmetoden	Basismetoden
Grunnleggende IRB-metode*	Interne modeller*	Sjablongmetoden*
Avansert IRB-metode*		AMA-metoden*

* Metodene krever godkjenning av Finanstilsynet

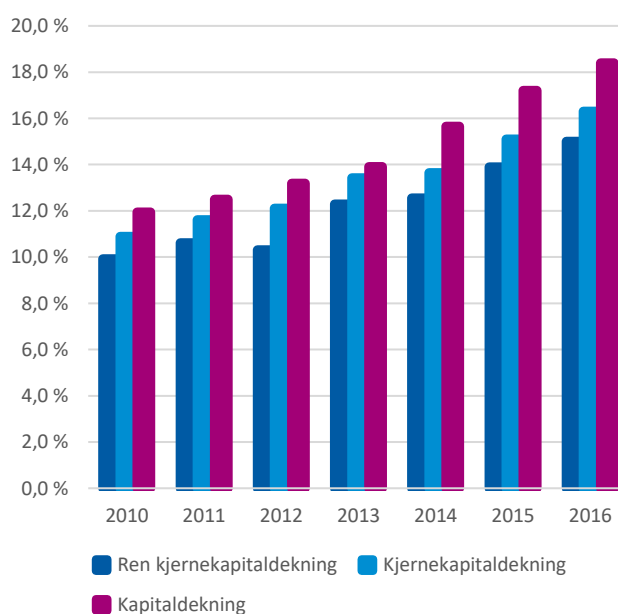
Tabell 1 - Ansvarlig kapital SpareBank 1 Nord-Norge konsernet

Beløp i millioner kroner	2016	2015
Ansvarlig kapital		
Ren kjernekapital	9 155	8 367
Kjernekapital	9 951	9 110
Tilleggskapital	1 278	1 248
Ansvarlig kapital	11 229	10 358
Risikovektet beregningsgrunnlag		
Kredittrisiko	48 370	51 601
Markedsrisiko	219	375
Operasjonell risiko	3 706	3 536
Markedsrisiko	219	375
Svekket kredittverdighet hos motpart (CVA-risiko)	588	751
Tillegg for Basel 1-gulv	8 237	4 064
Risikovektet beregningsgrunnlag	61 120	60 327
Sum minimumskrav til ansvarlig kapital	4 890	4 826
Kapitaldekning		
Ren kjernekapitaldekning	15,0 %	13,9 %
Kjernekapitaldekning	16,3 %	15,1 %
Tilleggskapitaldekning	2,1 %	2,1 %
Kapitaldekning	18,4 %	17,2 %

For detaljert informasjon om sammensetningen av ansvarlig kapital og risikovektet beregningsgrunnlag for SpareBank 1 Nord-Norge, datterselskaper og tilknyttede selskaper vises til dokumentets vedlegg.

Konsernet har de siste årene økt egenkapital og ren kjernekapital betydelig for å møte nye regulatoriske krav. Egenkapitalen er styrket fra 5,6 mrd. kroner i utgangen av 2010 til 11,0 mrd. kroner ved utgangen av 2016. Tilsvarende er ren kjernekapitaldekningen økt fra 9,9 til 15,0 prosent i samme periode.

Figur 1- Utvikling i kapitaldekning

3.2 UVEKTET

KJERNEKAPITALANDEL

Uvektet kjernekapitalandel, leverage ratio, er et supplerende kapitalmål. Kapitalstørrelsen er kjernekapital inklusive hybridkapital. Eksponeringsmålet består av eiendeler og utenom-balanseposter, beregnet uten risikovekting. For utenom-balansepostene gjelder samme konverteringsfaktorer som i standardmetoden for kapitaldekningsberegning, men med en minimum konverteringsfaktor på ti prosent.

$$\frac{\text{KAPITALMÅL}}{\text{EKSPONERINGSMÅL}} = \text{UVEKTET KJERNEKAPITALANDEL}$$

Finansdepartementet fastsatte 20.12.16 krav til uvektet kapitalandel med ikrafttredelse 30.06.17. Det norske minstekravet til uvektet kapitalandel er tre prosent, i tillegg til et bufferkrav på to prosent. For systemviktige banker skal uvektet kjernekapitalbuffer være minst tre prosent. Det totale kravet til konsernet vil være fem prosent. SpareBank 1 Nord-Norge sin uvektet kapitalandel var per 31.12.2016 på 7,03 prosent, og oppfyller kravet med god margin.

3.3 BUFFERKRAV

Kapitaldekningsregelverket stiller krav om kapitalbuffer utover minstekravene til kapital etter

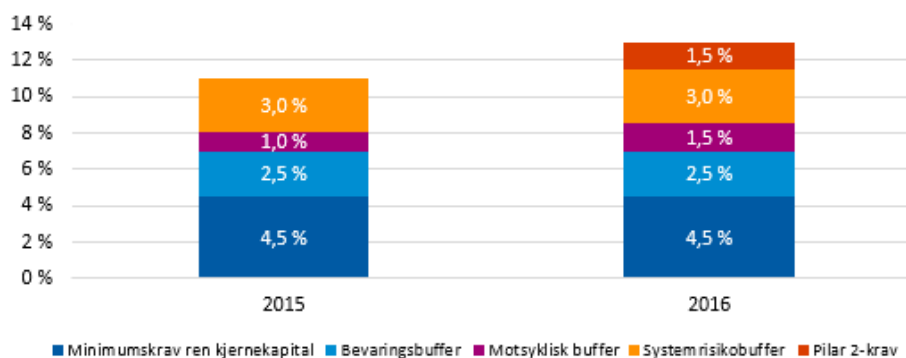
pilar I. Formålet med kapitalbufferne er å dempe virkningen av økonomiske og finansielle sjokk. Kapitalbufferen består av to komponenter, en bevaringsbuffer der nivået er konstant over tid og en motsyklisk kapitalbuffer der målnivået er avhengig av konjunktorene.

Bevaringsbufferen skal dekke tap og forhindre at kapitalen faller under minstekravet i sterke lavkonjunkturer, og skal utgjøre 2,5 prosent av beregningsgrunnlaget. Motsyklisk kapitalbuffer skal sikre bankene når risikoen i det finansielle systemet øker, typisk ved høy kredittvekst som bygger opp ubalanser. Kravet til motsyklisk kapitalbuffer kan ligge mellom 0 og 2,5 prosent, avhengig av konjunktoren. I 2016 var kravet på 1,5 prosent av risikovektet balanse. Finansdepartementet vedtok 15.12.16 at denne skal økes med 0,5 prosentpoeng til 2,0 prosent av risikovektet balanse fra 31.12.17.

I tillegg til nevnte buffere er det kapitalkrav for systemrisikobuffer. Bufferen skal sikre bankene mot strukturell eller systemisk risiko, og kravet er på 3 prosent. Videre kan systemviktige institusjoner pålegges en tilleggsbuffer, såkalt SIFI-buffer, på inntil 2 prosent. SpareBank 1 Nord-Norge er ikke definert som systemkritisk av Finansdepartementet.

Alle de nevnte bufferkravene skal dekkes av ren kjernekapital. Samlet bufferkrav for SpareBank 1 Nord-Norge er på syv prosent.

Figur 2- Pilar I og pilar II-krav til ren kjernekapital

4 STYRING OG KONTROLL AV RISIKO

4.1 KONSERNETS KONTROLL- OG STYRINGSMODELL

Risikostyring, internkontroll og kapitalstyring er nøkkelområder innenfor finansiell virksomhet, og styring og forvaltning av risiko er et strategisk virkemiddel for å øke verdiskapingen i SpareBank 1 Nord-Norge.

Konsernets kontroll- og styringsmodell ivaretar organisatoriske krav til uavhengighet i risikorapporteringen, hvor ansvar og roller i den daglige risikostyringen er vektlagt spesielt.

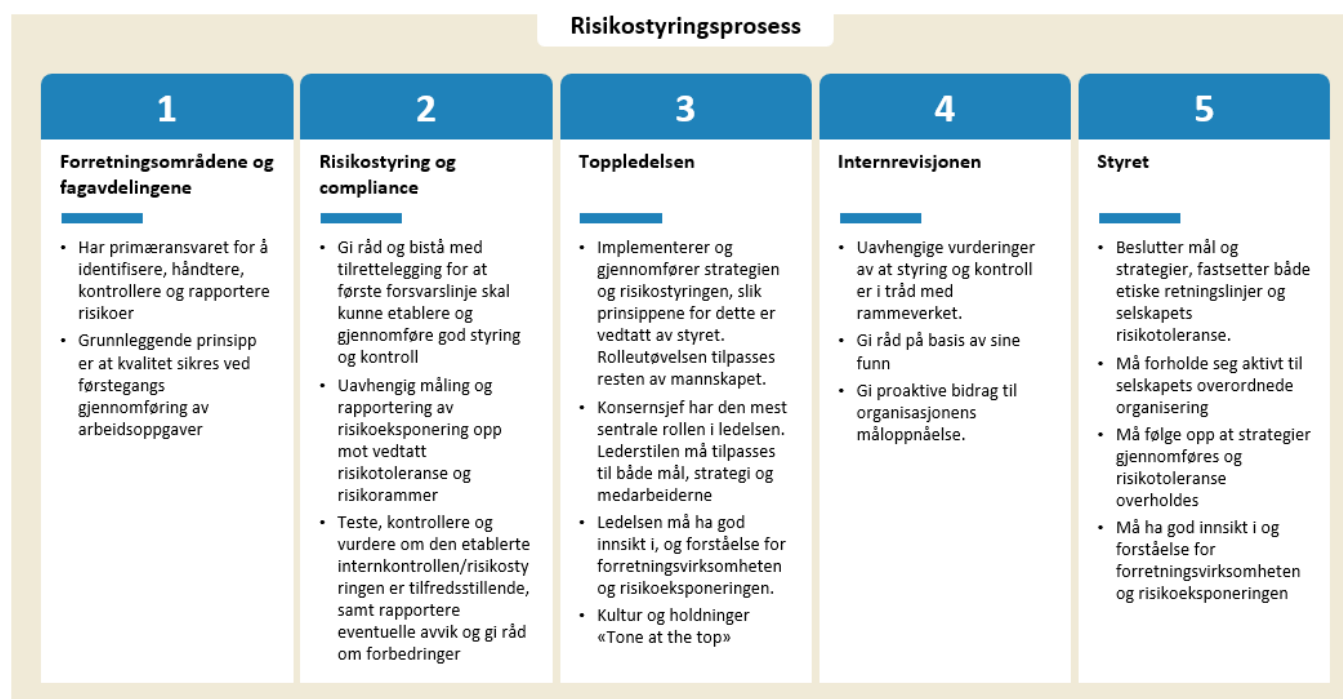
SpareBank 1 Nord-Norge har gjennom flere år, både i egen regi og gjennom SpareBank 1-samarbeidet, lagt ned store ressurser i å utvikle effektive risikostyringsprosesser for å identifisere, måle og styre risiko.

Risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 Nord-Norge skal støtte opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse, og den skal samtidig sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Dette skal oppnås gjennom:

- En god risikokultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risiko- og kapitalstyring
- En god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen
- I størst mulig grad å prise produkter i tråd med den underliggende risikoen
- Å tilstrebe en optimal kapitalanvendelse innenfor vedtatte forretningsstrategi
- Å utnytte synergi- og diversifiseringseffekter
- Å unngå at enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad

Alle ledere er ansvarlige for til enhver tid å ha full innsikt i risikobildet innenfor sitt eget forretnings- og/eller fagområde. For å tilfredsstillende konsernets overordnede mål, har konsernet valgt å dele risikostyringsprosessen i fem.

Struktur og forhold mellom de involverte parter i risikostyringsprosessen er illustrert i figuren under.

4.2 RAMMEVERK OG PROSESS FOR RISIKO- OG KAPITALSTYRING

Fornyelse og revisjon av overordnede og sentrale styringsdokumenter er gjenstand for årlig drøfting og behandling av styret. Dette for å sikre bred forståelse for sammenhengen mellom et godt rammeverk for styring og kontroll, og aktivt bruk av rammer/mål for styring av risiko sett mot kravene i kapitaldekningsreglene.

SpareBank 1 Nord-Norges rammeverk for identifisering og styring av risiko fremgår av skissen nedenfor.

SpareBank 1 Nord-Norge gjennomfører løpende revisjon av konsernets forretningsstrategi. Dette innebærer en gjennomgang av endringer i rammebetingelser, herunder konkurransesituasjonen, krav fra offentlige myndigheter, endring i kundeatferd og krav til kompetanse og organisering.

For å sikre en effektiv og hensiktsmessig prosess for risiko- og kapitalstyring, er rammeverket basert på elementer som reflekterer måten styret og ledelsen styrer konsernet på:

- Strategisk målbilde
- Organisering og organisasjonskultur
- Risikoidentifikasjon
- Risikoanalyse
- Risikostrategier
- Kapitalstyring (inkl. avkastning og kapitaldekning)
- Rapportering
- Oppfølging
- Beredskapsplaner
- Compliance (etterlevelse)

I prosessen for risiko- og kapitalstyring, er organisasjonskulturen grunnmuren for de andre elementene. Organisasjonskulturen omfatter ledelsesfilosofi, lederstil og integriteten, verdigrunnlaget og de etiske holdningene til menneskene i organisasjonen. En mangelfull organisasjonskultur kan vanskelig kompenseres med andre kontroll- og styringstiltak. SpareBank 1 Nord-Norge har derfor etablert et tydelig verdigrunnlag og etiske retningslinjer som er godt kommunisert og kjent i hele organisasjonen.

Styrets oppgaver er nedfelt i en egen årsplan som revideres årlig. Den sikrer at styret har tilstrekkelig tid til- og fokus på tillagte, sentrale oppgaver.

4.3 ANSVAR I KONSERNET

Styret i SpareBank 1 Nord-Norge har ansvaret for å godkjenne en forsvarlig risikoprofil, avkastningsmål, overordnede rammeverk for risiko- og kapitalstyring inkludert IRB-systemet og risikomodeller generelt. Styret er videre ansvarlige for å godkjenne risikorammer og fullmakter, samt ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process) med tilhørende vurdering av forsvarlig soliditet og likviditet sett i forhold til konsernets risikoprofil og regulatoriske krav.

Konsernsjef har ansvaret for den overordnede risikostyringen. Dette betyr at konsernsjef er ansvarlig for at det implementeres effektive risikostyringssystemer i konsernet, og at risikoeksponeringen overvåkes. Konsernsjef er også ansvarlig for delegering av fullmakter og rapportering til styret.

Ledere av forretnings- og støtteområdene og ansatte har ansvaret for den daglige risikostyringen innenfor sitt ansvarsområde. De skal til enhver tid påse at risikostyringen og risikoeksponeringen er innenfor de rammer og overordnede styringsprinsipper som er besluttet av styret eller konsernsjef.

Avdeling for risikostyring er organisert uavhengig av forretningsenhetene og rapporterer direkte til konsernsjef. Konserndirektør for risikostyring har også mulighet å rapportere direkte til styret hvis ekstraordinære situasjoner skulle kreve det. Avdelingen har ansvaret for videreutvikling av rammeverket for risiko- og kapitalstyring, inkludert risikomodeller og risikostyringssystemer. Avdelingen har også ansvaret for oppfølging og rapportering av risikoeksponering og rammeutnyttelser.

Complianceavdelingen er organisert uavhengig av forretningsenhetene. Avdelingen har ansvar for at det til enhver tid gjeldende regelverk implementeres, kontrolleres og etterleves. Dette innbefatter lover, forskrifter og rettslige standarder, rundskriv og veiledninger fra nasjonale og internasjonale tilsynsmyndigheter, konsesjoner, bransjestandarder, internt etisk regelverk og interne standarder og rutiner.

Kredittavdelingen er konsernets sentrale avdeling innenfor kredittområdet, med ansvar for utarbeidelse og vedlikehold av mål, strategier, retningslinjer og

rutiner, operativ styring og oppfølging av konsernets kredittvirksomhet og kreditttrisikohåndtering. Avdelingen har en frittstående rolle i forhold til forretningsområdene og lokalbankene.

Internrevisjonen overvåker at risikostyringsprosessen er målrettet, effektiv og fungerer som forutsatt. Internrevisjonen rapporterer til styret. Internrevisjonens rapporter og anbefalinger om forbedringer skal følges opp av organisasjonen.

KOMITEER OG UTVALG

Styrets risikoutvalg skal følge opp konsernets risikoeksponering og rammeverk for risiko- og kapitalstyring. Risikoutvalget skal ha myndighet til å undersøke alle aktiviteter og forhold knyttet til konsernets samlede risiko og kan innhente opplysninger fra enhver ansatt. Alle konsernets ansatte og tillitsvalgte skal gi de opplysninger og den bistand som risikoutvalget måtte be om.

Styrets revisjonsutvalg er et forberedende og rådgivende arbeidsutvalg med det formål og foreta mer grundige vurderinger av utpekte saksområder. Revisjonsutvalget skal overvåke at konsernet har en uavhengig og effektiv ekstern revisor og en tilfredsstillende regnskapsrapportering i samsvar med lover og forskrifter.

Risiko- og revisjonsutvalgene kan iverksette de undersøkelser det finner nødvendig for å dekke sine oppgaver, herunder innhente eksterne råd og bistand. Styrets ansvar og det enkelte styremedlems ansvar reduseres ikke som følge av risikoutvalgets virksomhet.

Styrets godtgjørelsesutvalg skal forberede styresaker som vedrører godtgjørelsesordninger, vurdere godtgjørelser til konsernsjef og foreslå eventuelle endringer i disse. I SpareBank 1 Nord-Norge består utvalget av styrets leder og to øvrige medlemmer, og er uavhengig av ledende ansatte. Konsernet innordner sin praksis i henhold til bestemmelsene fastsatt i forskrift om godtgjørelser i finanssektoren, og godtgjørelsesutvalgets mandat oppfyller disse bestemmelsene.

Styringsforum for risiko- og kapitalstyring ivaretar overordnet oppfølging av konsernets risikoprofil, funding, likviditet, soliditet og at konsernet etterlever

gjeldende lover og forskrifter. Komiteen behandler også utkast til risikostrategier, kapitalallokering (kapitalstrategi), valideringsrapporter og anbefaler nye risikomodeller. Styringsforum for risiko- og kapitalstyring er bredt sammensatt med ledende ansatte fra forretningsenhetene og fra risiko- og kapitalstyringsmiljøene.

Kredittutvalgene har ansvaret for å avgi en uavhengig innstilling til fullmaktshaver. Kredittutvalgene gjør i innstillingen en vurdering av låne- og kredittsøknadene i henhold til gjeldende kredittstrategi, kredittpolitikk, bevilgningsreglement og kredittbehandlingsrutiner. Kredittutvalgene legger spesiell vekt på å avdekke risiko i tilknytning til den enkelte søknad og foretar en egen selvstendig vurdering av kredittrisiko.

Complianceutvalget er underlagt konsernets complianceavdeling. Utvalget er sammensatt av personer med ulike fagbakgrunn og ulike ansvarsområder i banken. Utvalgets hovedformål er å bistå konsernets complianceavdeling med komplementær kompetanse og kapasitet for å overholde de regulatoriske krav som til enhver tid gjelder for vår virksomhet.

4.4 RISIKOPOLICY OG -KULTUR

Konsernets strategiske mål og sterke samfunnsengasjement, samt konsernets etiske

retningslinjer gir føringer for konsernets risikostyring, policyer og etterlevelse.

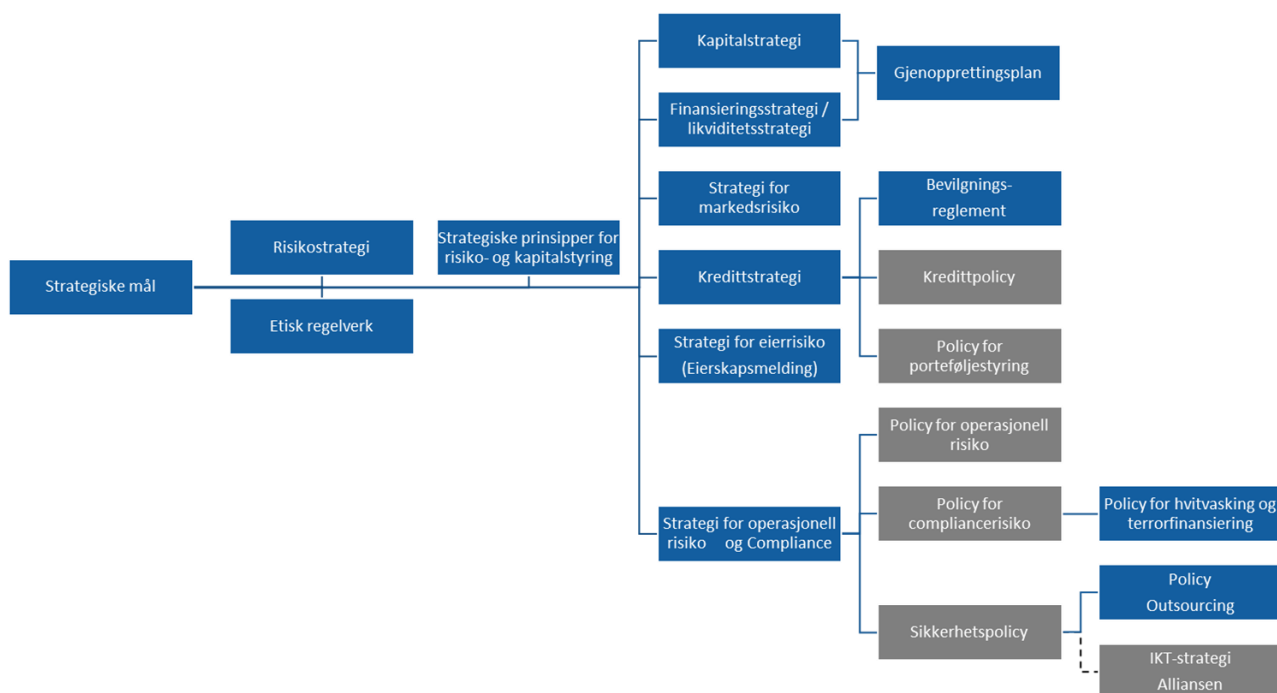
KONSERNETS STYRINGSdokumentstruktur

Alle strategier, policyer og retningslinjer er skrevet for å understøtte overordnet visjon og strategiske mål, og samtidig overholde konsernets etiske regelverk. Konsernets styringsdokumenter er listet opp under. De blå boksene er dokumenter som skal vedtas av styret. Øvrige dokumenter kan vedtas av konsernsjef.

Risikostrategien beskriver og fastsetter risikoevne og risikovilje, samt sentrale måleindikatorer og oppfølging av disse. Risikostrategien bygger på konsernets ICAAP (Kapitalvurdering), og må ses sammen med Recovery plan (Gjennopprettingsplan) og Kapitalstrategi.

Etisk regelverk har som formål å skape trygghet for handlinger som er i tråd med våre verdier og tydeliggjøre etiske normer for forretningspraksis og personlig adferd.

Strategiske prinsipper for risiko- og kapitalstyring gir føringer for konsernets overordnede holdninger og prinsipper til risiko- og kapitalstyring, og sikrer at konsernet har en effektiv prosess for dette. Prinsippene skal videre sikre at det interne rammeverket

tilfredsstillere lover, forskrifter og beste praksis for god risiko- og kapitalstyring.

Kapitalstrategien fastsetter konsernets kapitalmål, samt å bidra til å sikre at banken og konsernet kan opprettholde en forsvarlig soliditet på kort og lang sikt. Dokumentet fastsetter videre konsernets eier- og utbyttepolitikk.

Gjenopprettingsplan er et nøkkelverktøy som identifiserer muligheter for å gjenopprette konsernets finansielle styrke og levedyktighet i situasjoner der konsernet er under hardt finansielt press, utvider dagens prosesser for balansestyring og likviditetsstyring under stress og sikrer at forretningsmodellen og risikoappetitten omfatter en «Plan B». Dette bidrar til å beskytte eiernes verdier, beskytter konsernets kreditorer og sikrer finansiell stabilitet.

Finansierings- og likviditetsstrategi gir føringer for forretningsstrategiene for konsernets likviditetsstyring og for forretningsområdene innskudd og utlån. Dokumentet spesifiserer også roller og ansvarsområder innenfor området.

Strategi for markedsrisiko er førende for forretningsstrategiene for konsernets kapitalmarkedsaktivitet. Dokumentet spesifiserer også roller og ansvarsområder innenfor området.

Kredittstrategien fastsetter gjennomgående prinsipper for kredittgivning og hvordan kredittrisiko skal styres. Med bakgrunn i overordnede forretningsmessige og risikobaserte målsettinger definerer dette dokumentet overordnede mål for kredittområdet. Sammen med markedsplaner, rutiner og retningslinjer skal disse sikre målsatt risikoprofil og konsernets krav til risikojustert avkastning.

Bevilgningsreglementet fastsetter prinsipper og kriterier for delegering av beslutningsmyndighet fra styret og fastsetter beslutningsstrukturen med tilhørende beløpsgrenser.

Kredittpolicyer operasjonaliserer bankens kredittstrategi som er besluttet av styret. Kredittpolicyen gir generelle bestemmelser om hva og hvem konsernet finansierer, og spesielle bestemmelser for utvalgte produkter og bransjer.

Policy for porteføljestyling legger føringer for konsernets styring av kredittporteføljen.

Strategi for eierrisiko gir føringer for hvordan konsernets eierskapspolitikk skal forvaltes.

Strategi for operasjonell risiko og compliance gir føringer for konsernets holdninger og overordnede prinsipper for håndtering av operasjonell risiko og compliancerisiko. Strategien skal også klargjøre ansvars-/rollefordelingen i konsernet hva gjelder styring av operasjonell risiko og compliancerisiko.

Policy for operasjonell risiko skal understøtte og ivareta de føringer som er gitt for operasjonell risiko i strategi for operasjonell risiko og compliance og øvrige overordnede styringsdokumenter. Policy for operasjonell risiko skal tydeliggjøre konsernets holdninger og sentrale prinsipper knyttet til håndtering av operasjonell risiko.

Policy for compliancerisiko skal understøtte og ivareta de føringer som er gitt for compliancerisiko i strategi for operasjonell risiko og compliance og øvrige overordnede styringsdokumenter. Policy for compliancerisiko skal tydeliggjøre konsernets holdninger og sentrale prinsipper knyttet til håndtering av compliancerisiko.

Policy for hvitvasking og terrorfinansiering legger føringer for konsernets holdninger og sentrale prinsipper knyttet til håndtering av hvitvasking og terrorfinansiering.

Sikkerhetspolicyens formål er å redusere sårbarheten og å styrke fellesskapet i SpareBank 1-alliansen, ivareta liv og helse, verdier, informasjon og aktiva på en god måte og å tilrettelegge for målrettet samhandling innen hele sikkerhetsområdet i SpareBank 1-alliansen og effektiv utøvelse av styringsmodellen.

Policy for utkontraktering skal bidra til at konsernet oppfyller sine forretningsstrategier ved å angi handlingsrommet og beskrive overordnede betingelser for utkontraktering av tjenester til tredjeparter.

IKT-strategi Alliansen gir de overordnede føringer for styringen av IKT-virksomheten for alle banker og produktselskaper i SpareBank 1-alliansen. Strategien er besluttet av alliansestyret og beskriver hovedmål for

kommende periode. IT-strategien skal bidra til at SpareBank 1-alliansens forretningsmessige mål nås, og den skal sikre at de IT-ressurser alliansen disponerer brukes mest mulig effektivt for å levere de tjenester kunder og ansatte ønsker. IT-strategien skal sikre sammenheng og konsistens mellom forretningsstrategier i alliansesamarbeidet og gjeldende IT-strategi.

ORGANISASJONSKULTUR

Organisasjonskulturen er grunnmuren i konsernets risiko- og kapitalstyring og omfatter ledelsesfilosofi, lederstil og menneskene i organisasjonen med deres individuelle egenskaper som integritet, verdigrunnlag og etiske holdninger. En mangelfull organisasjonskultur kan vanskelig kompenseres med andre kontroll- og styringstiltak, og SpareBank 1 Nord-Norge har derfor etablert et tydelig verdigrunnlag og etiske retningslinjer (SNN-koden) som er kommunisert og gjort kjent i hele organisasjonen. SNN-koden setter fokus på holdninger og etikk, og hvordan forretninger med kunder og andre forbindelser utføres i SpareBank 1 Nord-Norge. SNN-koden utgjør et viktig element i styring av omdømmerisiko.

CRO SIN ROLLE I KONSERNET

Konsernets CRO sitter i konsernledelsen hvor konsernets kredittsjef og regionlederne også er medlemmer.

CRO er deltaker i driftsoppfølgingsmøtene som avholdes kvartalsvis med regionlederne. I driftsoppfølgingen gjennomgås status, markedsplaner og tiltak knyttet til strategisk måloppnåelse.

Videre er CRO deltaker, og ivaretar risikoavdelingens synspunkter, i styremøtene.

AVDELING FOR RISIKOSTYRING

Avdeling for risikostyring jobber tett med øvrige fagavdelinger og direkte med linja. Det er etablert noen formelle arenaer hvor risikofunksjoner og forretningsområdet møtes for å diskutere risikorelaterte problemstillinger. Se kapittel 4.3 om komiteer og utvalg for nærmere omtale av disse. I tillegg til de formelle arenaene baserer konsernet seg i

stor grad på samhandling mellom fagavdelinger og forretning for å komme fram til beste praksis for aktuelle problemstillinger.

4.5 MÅLING AV RISIKO

Flere av ledelsesinformasjonssystemene er sentrale i avlesing, analyse, dokumentasjon, rapportering og lagring av informasjon knyttet til både viktige parametere i konsernets IRB-system, forretningsmessig oppfølging og styring, samt oppfølging av forbedringstiltak. De viktigste systemene i denne sammenheng er strategisk målekort, porteføljestylingssystemet, early warning-systemet og kvalitet- og risikostyringssystemet.

STRATEGISK MÅLEKORT

Måler sentrale indikatorer som er tett knyttet til IRB-systemet. Gjelder blant annet risikojustert avkastning, andel høyrisiko og mislighold.

PORTEFØLJESTYRINGSSYSTEMET (PORTO)

Konsernets sentrale system for å avlese og rapportere sentrale risikoparametere:

- Misligholdssannsynlighet (PD)
- Tapssannsynlighet gitt mislighold (LGD)
- Eksponering gitt mislighold (EAD)
- Forventet tap (EL)
- Uventet tap (UL)
- Risikojustert avkastning
- Tapsutsatte engasjementer

Porteføljestylingssystemet gir også oversikt over faktisk migrasjon og grunnlagsdata for validering og stresstesting.

EARLY WARNING

Konsernets early warning-system gir mulighet for løpende oppfølging av sentrale risikodrivere. Dette er viktige indikatorer for bedre oppfølging av kundene og potensiell misligholdsutvikling. Informasjonen fra early warning-systemet er viktig for å fange opp sentrale utviklingstrekk på et tidligst mulig tidspunkt.

KVALITET- OG RISIKOSTYRINGSSYSTEMET

Konsernet har implementert et styringsverktøy, «Kvalitet- og risikostyring», som er designet for å håndtere forbedringstiltak, tap og hendelser, kundeklager, kontroller og risikoanalyser.

Systemet er designet for å dokumentere og følge opp arbeidet med styring og kontroll. Alle risikoanalyser, kontroller, rapporter og hendelser dokumenteres i systemet, og rapporter blir utformet på basis av denne dokumentasjonen, som blant annet inkluderer:

- Den årlige lederrapporteringen
- Finanstilsynets moduler for styring og kontroll
- Risikoanalyser (strategisk risikoanalyse, prosessanalyser etc.)
- Internrevisjonens rapporter
- Kommunikasjon med Finanstilsynet
- Konsernets egne kontroller og undersøkelser

Alle identifiserte forbedringsområder, både som følge av tilbakemeldinger fra internrevisjonen og Finanstilsynet, og fra egne kontroller og analyser, registreres og følges opp i systemet. Ansvarliggjøring og automatisk oppfølging gjør at forbedringsarbeidet effektiviseres, og er et viktig ledd i konsernets kvalitets- og forbedringsarbeid.

4.6 RAPPORTERING AV RISIKO

INTERNKONTROLL OG LEDERBEKREFTELSE

Konsernets internkontroll baserer seg på COSO-rammeverket (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commissions).

COSO er et rammeverk med fem nivåer.

1. Kontrollmiljø
2. Risikovurdering - vurdering av interne og eksterne forhold som påvirker måloppnåelsen
3. Kontrollaktiviteter - retningslinjer og prosedyrer som skal sikre at risikoer reduseres og håndteres på en effektiv måte
4. Informasjon og kommunikasjon - prosesser som sikrer at relevant informasjon identifiseres og kommuniseres i tide

5. Overvåking - prosesser for å sikre at internkontrollen er hensiktsmessig definert og gjennomført, og at den er effektiv og tilpasningsdyktig

De fem nivåene skal bidra til at konsernet når sine strategiske mål gjennom god risiko- og virksomhetsstyring. COSO-rammeverket er etablert i tråd med konsernets øvrige prinsipper for risiko- og kapitalstyring, der kontinuerlig forbedring, effektiv drift, pålitelig finansiell rapportering og etterlevelse av lover og regler er viktige aspekter.

Direktører, banksjefer, fagsjefer og avdelingsledere skal rapportere oppover i organisasjonen, hvordan risikostyringen innenfor deres ansvarsområder er gjennomført i med hensyn til godkjent rammeverk og risikoeksposering. Dette skal gi konsernsjefen og styret et grunnlag for å kontrollere at risikostyringen er forsvarlig ivarettatt. Lederbekreftelse (internkontrollrapporteringen) gjennomføres én gang i året. Dette arbeidet koordineres av avdeling for risikostyring.

Hensikten med den årlige lederbekreftelsen er først og fremst

- å kartlegge konsernets styrker og svakheter innen internkontroll og risikostyring, slik at nødvendige forbedringstiltak kan iverksettes
- å legge grunnlaget for et aktivt engasjement og forståelse rundt internkontroll og risikostyring blant ledere på alle nivåer i konsernet

Rapporteringen skal brukes aktivt i en lederutviklingsprosess som skaper økt forståelse for viktigheten av god risikostyring og kvalitet.

For IT-området brukes CobiT-rammeverket (Control Objectives for Information and related technology) som grunnlag for intern kontroll og risikostyring. CobiT er et rammeverk som skal sikre helhetlig styring og kontroll innenfor tre sentrale områder:

- Interne og regulatoriske krav og kontroller
- Tekniske problemstillinger og utfordringer
- IT-risiko

Forretningsmål og strategiske mål kobles til IT-mål innenfor disse områdene. God styring sikres gjennom løpende beregninger og oppfølging av mål og prestasjoner, og gjennom ansvarliggjøring av prosesseiere innenfor forretningsområder og IT-området. Rammeverket forener anerkjente IT-standarder og beste praksis med øvrige overordnede og strategiske mål.

KVARTALSVIS RISIKORAPPORT

Avdeling for risikostyring rapporterer kvartalsvis til administrasjonen og styret. Risikorapporten inneholder informasjon om status og utvikling i risikobildet, samlet og fordelt på de sentrale risikogruppene.

Risikorapporten tar utgangspunkt i styringsrammeverket, spesielt risikostrategien og strategiene for hver enkelt risikotype. Status og utvikling med hensyn til måloppnåelse, rammeutnyttelse og eventuelle brudd rapporteres under hver risikokategori.

Rapporten inneholder også en oversikt over nøkkelindikatorer definert i konsernets gjenopprettingsplan (RRP). Nøkkelindikatorene er de nivåer eller nøkkeltall som er vurdert som kritiske i krisehåndtering. Kontinuerlig overvåking og rapportering av disse er viktig for å raskest mulig kunne identifisere en krise og iverksette nødvendige tiltak

avhengig av krisens egenskaper og omfang, og ut fra en vurdering av aktuelle beredskapstiltak.

COMPLIANCERAPPORT

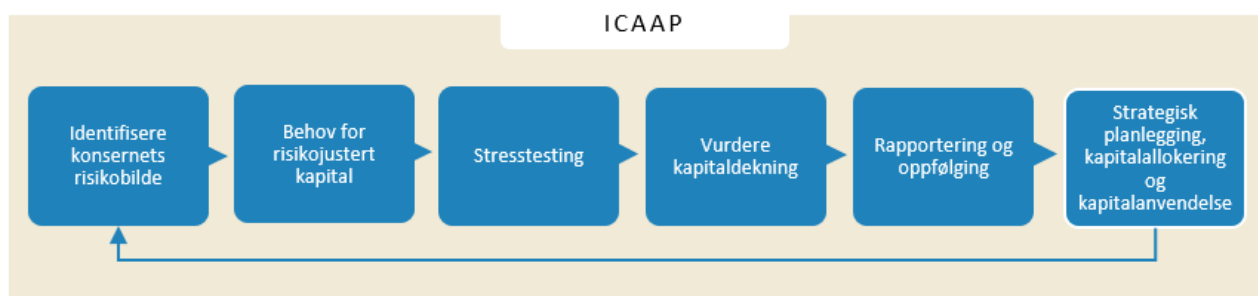
Complianceutvalget rapporterer halvårlig til ledelsen og styret. Rapporten oppsummerer complianceutvalgets arbeid med endringer i lovverk og ny regulering, samt implementering av dette i organisasjonen. Risikofaktorer knyttet til implementering og etterlevelse av slike endringer eller nye reguleringer, og en oppsummering av risikobildet på området er sentralt i rapporten.

ICAAP

Gjennom lovverket er SpareBank 1 Nord-Norge underlagt et regelverk for minstekrav til kapitaldekning og soliditet. CEBS (Committee of European Banking Supervisors) har gitt retningslinjer for tilsynsmyndigheter når de skal vurdere institusjonenes prosesser for styring av risiko og kapitalbehov i form av en ICAAP-prosess (Internal Capital Adequacy Assessment Process).

Styret er ansvarlig for å initiere ICAAP-prosessen og kapitalplanleggingen, samt godkjenne utforming og metodevalg. I tillegg er styret ansvarlig for å sette mål for konsernets kapitalnivå som er tilpasset risikoprofil og forretningsmessige rammebetingelser. Denne prosessen er en integrert del av konsernets samlede risikostyring. Prosessen skal være risikodrevet og omfatte elementene skissert i figuren nedenfor.

Risiko- og kapitalvurderingsprosessen tar utgangspunkt i konsernets strategiske målbilde. På grunnlag av det strategiske målbildet og forretningsplanen utarbeides det en framskrivning av forventet finansiell utvikling samt framtidsscenarioer knyttet til en

nedgangskonjunktur og kapitalstress som varer i minimum fem år.

Det er etablert prosesser i SpareBank 1 Nord-Norge for å vurdere kapitalbehovet i forhold til risikoprofil og kvalitet på etablerte risikostyrings- og kontrollsystemer. Prosessen og dens resultater blir dokumentert skriftlig i en årlig ICAAP-rapport. Konsernets CRO er ansvarlig for gjennomføring av kapitalvurderingsprosessen.

FORMÅL

Styring av risiko og kapitalanvendelse er et sentralt virkemiddel i SpareBank 1 Nord-Norge for å nå bankens målsettinger slik de er nedfelt i bankens forretningsstrategi. Konsernets lønnsomhet og mulighetene for å oppfylle målsettingene overfor egenkapitalbeviserne, ansatte og samfunnet, er avhengig av evnen til å identifisere, måle, styre og prise de risikoer som oppstår i forbindelse med tilbudet av finansielle produkter og tjenester. Risikostyringen skal sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning gjennom:

- En sterk organisasjonskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring og kvalitet
- En god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen
- En effektiv kapitalanskaffelse og kapitalanvendelse i forhold til konsernets strategiske målbilde og vedtatte forretningsstrategi
- Tilfredsstillende kapitaldekning
- Konkurransedyktig avkastning

- At konsernet minimum klarer å opprettholde nåværende internasjonale ratinger
- Å unngå at uventede hendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad
- Utnyttelse av synergi- og diversifiseringseffekter
- Utnyttelse av vekstmuligheter i konsernets definerte markedsområde

RISIKOTYPER

Alle vesentlige risikoer er gjenstand for fortløpende vurderinger gjennom året. De vesentligste risikoer kvantifiseres gjennom forventet tap og behov for økonomisk kapital og er et viktig grunnlag for bankens prosess for kapitalstyring. Kapitalvurderingsprosessen innbefatter hoved- og underrisikogrupper som vist nedenfor. Sentralt i vurderingen av kapitalbehov er også vurdering av styring og kontroll knyttet til de ulike forretnings- og risikoområder.

Det er en grunnleggende målsetting at den risikojusterte kapitalen i størst mulig grad, og innenfor den vedtatte forretningsstrategien, skal allokere til de områdene som gir høyest risikojustert avkastning.

PROGNOSER OG STRESSTESTER

I løpet av de siste tiårene har finansiell stabilitetsanalyse fått en stadig mer sentral rolle i mange sentralbanker, derigjennom nye krav til finansinstitusjonene. Dette må ses i sammenheng med at finansmarkedene er blitt dypere og finansielle kriser har inntruffet hyppigere. Et viktig element i analysen av finansiell stabilitet er å undersøke hvor sårbart det

Risikoområder

Kredittrisiko	Markedsrisiko	Operasjonell risiko	Likviditetsrisiko	Eierrisiko	Forretningsrisiko	Andre risiko
Motpartsrisiko	Rente- og valutarisiko	Juridisk risiko	Tilgang / diversifisering funding	Felleskontrollert virksomhet (alliansen)	Strategisk risiko	Risiko øvrige eiendeler
Konsentrasjonsrisiko	Aksjerisiko	IKT	Diversifisering løpetid	Tilknyttede selskap	Omdømme-risiko	
	Spreadrisiko	Svakheter/mangler styring og kontroll	LCR/NSFR	Datterselskap		

finansielle system er overfor makroøkonomiske forstyrrelser. Dette kan gjøres ved hjelp av prognoser og stresstester.

Hovedformålene med prognosemodellen er å vurdere konsernets resultat-, risiko- og soliditetsutvikling gitt ulike scenarioer der konjunkturutviklingen er svak, og gi tilhørende anslag på kapitalbehovet. Utfordringen er å identifisere relevante framtidige scenarioer der risikoen øker, og å konstruere en god sammenheng mellom makroutviklingen i scenarioene og mikroutviklingen for sentrale variabler som påvirker resultatet, balansen og risikonivå.

Scenarioene i konsernets ICAAP er relevante da de dekker forhold som anses å kunne forstyrre den makroøkonomiske stabiliteten i norsk økonomi med påfølgende økning i risikoen i konsernet. Prognosemodellen tilfredsstiller kravene i kapitaldekningsreglene. Dette gjelder krav som stilles til IRB-banker gjennom kapitalkravsforskriften, pilar I, og retningslinjer for vurdering av risikonivå og beregning av kapitalbehov i institusjonene, pilar II.

Eksterne krav til stresstester og scenarioer

Kapitalkravsforskriftens § 16-1 stiller krav om identifisering av forhold som påvirker kredittrisiko, soliditet og porteføljer i negativ retning, samt krav om at disse forholdene skal stresstestes minst årlig.

Stresstesting er altså en forutsetning for IRB-godkjenning. Stresstestene skal vise effekten på kapitaldekningen og evnen til å oppfylle minimumskravet til kapital. Forskriften sier ikke noe om hvor alvorlig scenario man skal analysere, men peker på at det skal drøftes hvordan en konjunkturedgang påvirker kredittrisikoen.

Den europeiske banktilsynskomiteen (CEBS) ¹ har i notat av 26. august 2010 offentliggjort reviderte retningslinjer for stresstesting. Finanstilsynet understreker at retningslinjene for stresstesting inngår som deler i retningslinjene for pilar 2-prosessen og utfyller rundskriv 21/2006 «Pilar 2 i nytt kapitaldekningsregelverk – retningslinjer for vurdering

av risikonivå og beregning av kapitalbehov i institusjonene».

I forbindelse med ICAAP er det krav om at effektene av en alvorlig lavkonjunktur skal analyseres. Fra Finanstilsynets rundskriv 21/2006²:

- Stresstesting inngår som en sentral del i ICAAP og kapitalplanlegging
- Institusjonen skal ta stilling til hvordan den kan leve gjennom nedgangskonjunkturer med negative resultater, og der det kan være problematisk å innhente ny egenkapital
- Et ekstraordinært, men sannsynlig scenario skal inkludere:
 - Tilbakeslaget skal vare i minst tre år, og minimum ett år med negativt resultat
 - Vise påvirkning på inntjening og soliditet
 - Vise påvirkning på overholdelse av minimumskravet
 - Vise oppfyllelse av kapitalkrav gjennom resesjon, herunder ledelsesinngripen
 - Framskrivning av finansiell situasjon/ likviditetssituasjon

En annen viktig referanse er den europeiske banktilsynskomiteen (CEBS) «Technical Aspects of Stress testing under the Supervisory Review Process – CP12» som også gir en rekke føringer til hva stresstestene under Pilar II bør inneholde. Fra kapittel IV.3.b. «Stress testing for IRB institutions» og definisjonen av «scenariostresstest» og «sensitivitetsstresstest» i avsnitt 16:

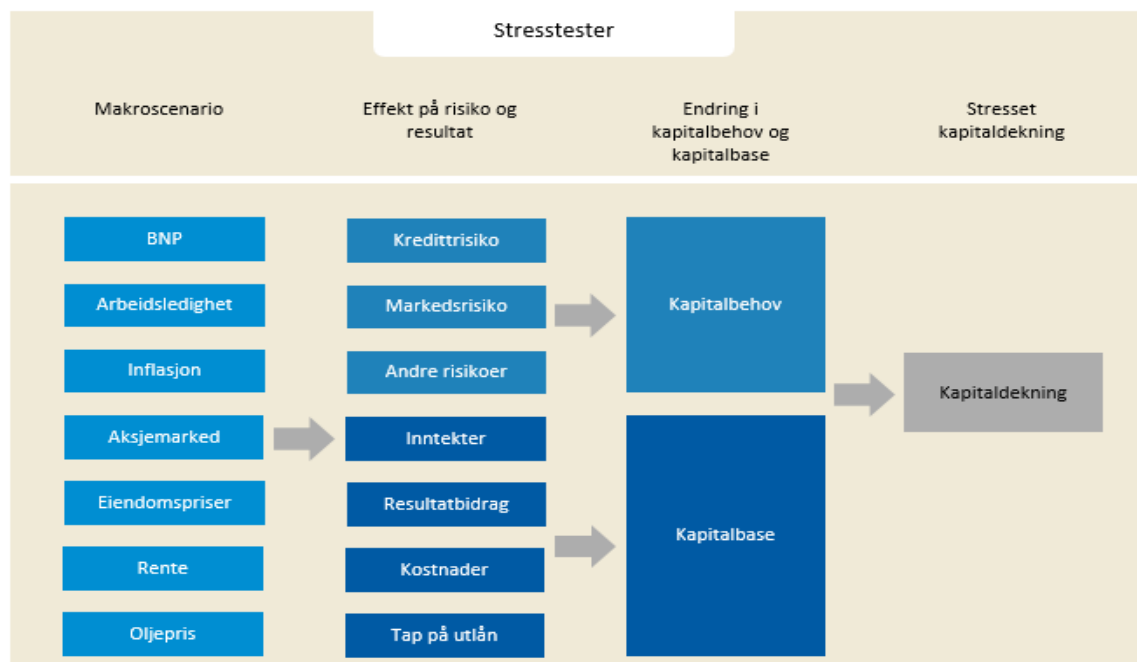
- Scenariostresstest – viser virkning på resultat/soliditet av bevegelser i et antall risikodrivere (simultant); som en følge av en veldefinert stresshendelse. Forventet brukt av større institusjoner.
- Sensitivitetsstresstest – viser virkning på resultat/soliditet av bevegelse i en bestemt risikodriver; hvor stresshendelsen er ukjent. Kan være nok for mindre banker

¹ Nye retningslinjer for stresstesting kalt "CEBS Guidelines on Stress Testing (GL32)" gjeldende fra 31.12.2010.

² Dette avsnittet er basert på presentasjon av Finanstilsynet v/Jon Hellevik 18. september 2007 i Norges Bank.

Sammenheng scenarioer og stresstester

Konsernets modell for stresstester og scenarioer er illustrert i figuren nedenfor.

En betydelig utfordring er å benytte og transformere makroforutsetningene til forretningsmessige størrelser ved vurdering av:

- Kredittscoremodellene – vurdering av migrasjon og endringer i misligholdssannsynlighet, forventet og uventet tap
- Soliditet og lønnsomhet – prognoser for normal utvikling og ulike økonomiske tilbakeslag
- Likviditet (funding) – konsernets utfordringer og sårbarhet knyttet til endringer i fundingnivå og situasjon knyttet til eventuell generell finansiell krise, eller spesielle situasjoner for SpareBank 1 Nord-Norge
- Resultatutvikling i tilknyttede selskaper
- Påvirkning av markeds- og konkurransesituasjonen i Nord-Norge og omdømmerisiko

Fastsettelse av scenarioer

For banken er det viktig at scenarioet og stresstesten for stressede konjunkturer tar utgangspunkt i alvorlige, men mulige, rystelser i økonomien, slik at disse gir svar på hvor mye som kan gå tapt, ikke nødvendigvis hvor

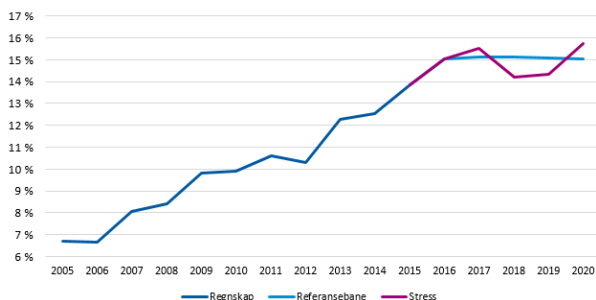
mye det er sannsynlig å tape. Dette innebærer at scenarioene ikke behøver å gi uttrykk for endringer som anses som sannsynlige, da det forutsettes at alle hendelser skjer samtidig (korrelasjon = 1).

For myndighetene er det viktig av bankene gjennomfører scenarioer og stresstester for å avdekke robustheten i finansiell sektor. Resultater fra felles nasjonale stresstester og bankenes stresstester er også en viktig input til diskusjon om fremtidige kapitalnivå og kapitalmål.

Resultatene fra scenarioene og stresstestene behandles som en viktig del av årlig ICAAP. I vurderingene vektlegger banken å presentere resultatene fra både normalscenarioet (forventet utvikling) og stress-scenarioet (kraftige negative utslag i økonomien), samt sensitivitetsanalyser opp mot utviklingen i referansebanen.

Effekter på konsernets kjernekapitaldekning av de ulike prognosene/stresstestene fremgår av figuren nedenfor.

Figur 3 - Utvikling for ren kjernekapitaldekning

Beregningen av ICAAP ble utført i 2016 med data pr. 30.09.2016. Ren kjernekapitaldekning ved årsskifte ble prognostisert til 15,06 prosent.

Sammenheng med andre dokumenter

ICAAP har tett sammenheng med følgende dokumenter som også inneholder viktige vurderinger og dokumentasjoner:

- Kapitalstrategi som inneholder vurderinger knyttet til konsernets kapitalnivå og fremtidige kapitalmål
- Risikostrategi som gir en overordnet oversikt over konsernets risikovilje og evne på hovedrisikoområdene
- Gjenopprettingsplan (Recovery plan) som beskriver triggernivåer og tiltak som skal muliggjøre en normalisering av bankdriften gitt en alvorlig krise. Planen inneholder også en beskrivelse og dokumentasjoner av scenarioer som er benyttet i den omvendte stresstesten.

GJENOPPRETTINGSPLAN

EU sitt krisehåndteringsdirektiv (BRRD) omfatter krav om at bankene skal utarbeide såkalte gjenopprettingsplaner for å håndtere finansielt stressede situasjoner. Planene skal vedlikeholdes og oppdateres minst årlig, og planene skal behandles av styret.

I henhold til Krisehåndteringsdirektivet skal nasjonale myndigheter fastsette blant annet krav til innholdet i gjenopprettingsplaner, dato for første plan, og frekvens på oppdateringen for institusjoner som kan utarbeide dette i henhold til bestemmelsene om såkalte forenklede forpliktelser.

Det foreligger foreløpig ikke noe norsk regelverk som implementerer kravene i Krisehåndteringsdirektivet, og Banklovkommisjonen arbeider med å utrede hvordan dette direktivet skal implementeres i Norge. En teknisk standard definerer minimumskriterier for tilsynsmessig oppfølging av gjenopprettingsplaner og skal sikre felles tilnærming til regulatorisk tilsyn.

FORMÅL OG KRAV TIL INNHOLD

Et viktig formål med direktivet er å begrense kostnadene for skattebetalerne som følge av krise i et foretak, og unngå at krise i et systemviktig foretak truer finansiell stabilitet. Direktivet legger vekt på at aksjonærer og kreditorer må bære sin andel av kostnadene når et foretak er i krise. Innskudd som dekkes av innskuddsgarantiordninger skal normalt skjermes fra tap. Enkelte andre typer forpliktelser er unntatt fra "bail-in" (nedskrives eller konverteres til egenkapital).

EBA har publisert en teknisk standard med detaljerte minimumskrav til recovery-planer. Denne standarden gir et felles rammeverk for utforming, innhold og testing av finansinstitusjonenes planer for gjenoppretting under alvorlige kriser:

- Oppsummering
- Informasjon om styringsstruktur for planen
- Strategisk analyse
- Kommunikasjonsplan
- Analyse av forbedringstiltak for gjenoppretting

Det følger av standarden at gjenopprettingsplanen skal bygges opp omkring og struktureres etter disse fem hovedelementene.

HOVEDPUNKTER I GJENOPPRETTINGSPLANEN

Gjenopprettingsplanen til SpareBank 1 Nord-Norge er et omfattende dokument, der hovedvekten er på strategisk analyse, beredskapstiltak og scenarioer.

Indikatorer og triggernivåer

Banken har benyttet standardoppsettet fra EBA (krav til type indikatorer), og anvender følgende nivåer for overvåking og håndtering av triggere og triggernivåer:

Figur 4 - Indikatorer og triggernivåer.

Sone	Fargeindikator	Handlinger
Going concern		Business as usual
Early Warning		"Early warning" - Situasjonen rapporteres og diskuteres innenfor ordinære ledelsesmekanismer og styringsstrukturer - Beredskapstiltak fra "business as usual"-lista
Gjenoppretting		- Gjenopprettingsteam (kriseteam/beredskapsteam) settes - Skaffe seg oversikt over situasjonen; frembringe informasjons- og beslutningsgrunnlag - Relevante og hensiktsmessige planer og tiltak fra gjenopprettings-planen iverksettes
Resolution		Antatt resolution-fase. Myndighetene varsles og krisehåndteringsmyndigheten antas å overta styringen av situasjonen

Prosess i banken for iverksettelse av gjenopprettingstiltak

Finanssjefen i samråd med avdeling for risikostyring er ansvarlig for:

- Identifisering av en potensiell krise
- Kategorisering av risikonivå
- Situasjonsrapportering til CEO, CFO, CRO og/eller styringsforum for risiko- og kapitalstyring

Styringsforum for risiko- og kapitalstyring er ansvarlig for situasjonsrapportering til krisestaben i henhold til krise- og kontinuitetsplanen.

Figur 5 - Rapporteringsstruktur i gjenopprettingsplanen.

Relevante tiltak besluttet iverksatt i henhold til risikonivå. Konsernsjef har ansvaret for beslutning og implementering av tiltak.

Indikatorer i gjenopprettingsplanen

Følgende indikatorer er valgt og vil bli fulgt opp av avdeling for risikostyring. Resultater vil bli rapport løpende til administrasjonen og tatt med kvartalsvis i risikorapporten til styret.

- Ren kjernekapitaldekning
- Total kapitaldekning
- Leverage Ratio
- LCR
- Likviditetsindikator 1
- Fundingkost
- RoE
- Signifikante operasjonelle tap
- Vekst i andel misligholdte lån
- Avsetningsgrad
- Rating
- Variasjon i aksjepris
- Variasjon i BNP
- CDS Stater

Indikatorene sees opp mot triggernivåene ved hver rapportering og rapporteres til konsernledelsen og styret i den kvartalsvise risikorapporteringen.

Ettersom hver krise er unik vil ikke indikatorene automatisk aktivere beredskapstiltak og bør derfor ikke oppfattes som terskelverdier som vil iverksette et sett predefinerte reaksjoner. De bør oppfattes som et tidspunkt hvor beredskapstiltakene blir funnet frem, revurdert og gjennomgått i forhold til hvordan en mulig implementering ville sett ut. Indikatorer er derfor en naturlig del av eskaleringsprosessen frem mot en eventuell gjenopprettingsplan.

Scenarioer

Gjenopprettingsplanene skal ikke identifisere faktorer som kan utløse en ny finanskrise, men evaluere institusjonenes evne til å reagere på et bredt spekter av sjokkhendelser. Stress-scenarioene er tilpasset institusjonenes størrelse og kompleksitet. Scenarioene dekker både hendelser som oppstår brått og kriser som utvikler seg mer langsomt og gradvis. Scenarioene gir en vurdering av hendelsens konsekvens for bankens kapital, likviditet, risikoprofil, lønnsomhet, driftssituasjon, og omdømme.

SpareBank 1 Nord-Norge benytter følgende scenarioer:

1 :	Konsentrasjonsrisiko
(store tap)	- plutselig,
bankspesifikt
2 :	Systemkrise	- gradvis, kombinasjon
3 :	Finanskrise	- plutselig,
markedsgenerelt

Beredskapstiltak

Beredskapstiltakene består av tre deler:

- Plan for risikoreducerende tiltak
- Plan for kapitalinnsprøytning og likviditet
- Plan for kommunikasjon

Tiltakene har forskjellig alvorlighetsgrad og attraktivitet avhengig av scenariotype. De iverksettes på forskjellige tidspunkt fra «going concern» til gjenoppretting, avhengig av type krise.

Den strategiske analysen konkluderer med at planen er gjeldene for morbanken i SpareBank 1 Nord-Norge konsernet. Samtlige vesentlige støttefunksjoner er lokalisert i morbanken. Det belyses allikevel at SpareBank 1 Gruppen og SpareBank 1 Boligkreditt AS er kritiske foretak for konsernet, men at det er lite hensiktsmessig at det planlegges for disse selskapene i SpareBank 1 Nord-Norge sin plan da disse selskapene er felleseide selskap i SpareBank 1-alliansen. Gjenopprettingsplanen i SpareBank 1 Nord-Norge suppleres med egne analyser utarbeidet i felleskap med øvrige alliansebanker av SpareBank 1 Gruppen og Bolig- / Næringskreditt.

Den overordnede hensikten med prosessen som fører til bankens gjenopprettingsplan er å være i stand til å fatte hensiktsmessige beslutninger og gjennomføre tiltak for å forhindre at banken blir alvorlig rammet ved en finansiell krise. Planverket supplerer det allerede eksisterende krise- og kontinuitetsplanverket i banken og på alliansenivå. Avdeling for risikostyring er hovedansvarlig for utarbeidelse av gjenopprettingsplanen i SpareBank 1 Nord-Norge, og konsernsjefen sammen med styret har ansvaret for å godkjenne den.

Planen skal til enhver tid være oppdatert i henhold til gjeldene operasjonelle og strategiske forhold, i tillegg reviderer avdeling for risikostyring planen årlig.

5 KREDITTRISIKO

Kredittrisiko er definert som risikoen for tap som følge av at kunder har manglende evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser. I et låneforhold består kredittrisikoen i at låntaker ikke oppfyller låneavtalen.

Kredittrisiko omfatter også konsentrasjonsrisiko og restrisiko. Konsentrasjonsrisiko er risiko som oppstår ved høy samlet eksponering på en enkelt motpart eller utsteder av sikkerhet. Konsentrasjonsrisikoen kan også være knyttet til motparter med virksomhet innen samme bransje eller geografisk område. Restrisiko er risikoen for at sikkerheter det tas hensyn til ved fastsettelse av kapitalkrav for kredittrisiko, er mindre effektive enn forventet. Motpartsrisiko, som oppstår blant annet gjennom derivathandel, behandles også under kredittrisiko.

Et overordnet prinsipp for risikoprofilen er at konsernet skal opprettholde en moderat kredittrisikoprofil, der ingen enkelthendelse skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad. Kredittrisiko i SpareBank 1 Nord-Norge er i hovedsak knyttet til ordinære utlånsporteføljer i personmarkedet og bedriftsmarkedet i morbank, og gjennom eierandeler og forretningsmessige aktiviteter i datter- og tilknyttede selskaper.

5.1 STYRING OG KONTROLL AV KREDITTRISIKO

Styring av kredittrisiko forstås som styring av de prosesser som har som formål å sikre at banken realiserer målsettinger om risikojustert avkastning ved å holde risikoeksponeringen innenfor vedtatte grenser. SpareBank 1 Nord-Norge skal være blant de ledende aktørene i Norge innenfor styring av kredittrisiko.

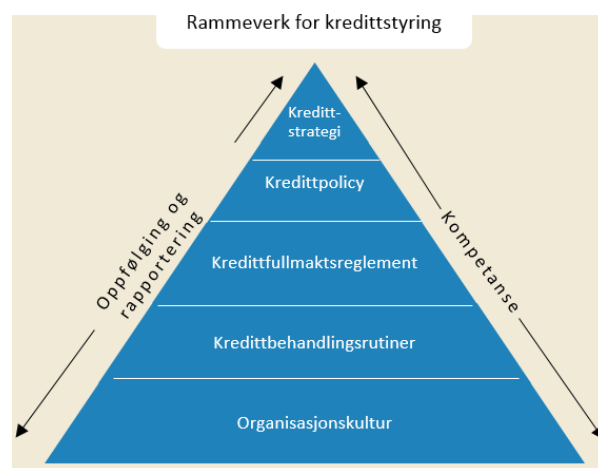
Styring av kredittrisiko i konsernet skal gjennomføres i tråd med kravene og anbefalingene i:

- Kapitalkravsforskriften
- Finanstilsynets metodikk for risikobasert tilsyn
- Finanstilsynets forskrift om risikostyring og internkontroll
- Rammeverk for styring og kontroll (COSO og COBIT)

Styring av kredittrisiko gjennomføres ved å sikre:

- Et hensiktsmessig miljø for styring av kredittrisiko
- En hensiktsmessig kredittprosess
- En hensiktsmessig prosess for kredittadministrasjon, måling og overvåking av risiko
- En hensiktsmessig kontroll av prosessene for styring av kredittrisiko

Styret i SpareBank 1 Nord-Norge har fastsatt overordnede kredittstrategiske føringer og rammer for styring og kontroll av kredittrisiko. Kredittrisikoen styres gjennom konsernets overordnede kredittstrategi, bevilgningsreglement, kredittpolicy, policy for porteføljestyring og kredittbehandlingsrutiner.

Kredittstrategi

Konsernets kredittstrategi angir overordnede prinsipper for kredittgivning og -oppfølging. Ønsket risikoprofil defineres gjennom overordnede kredittstrategiske rammer knyttet til portefølje, delportefølje og enkeltkunder. Rammene fastsetter grenser for andel misligholdte og tapsutsatte engasjement, risikojustert kapital, størrelse på enkeltkunder og eksponering mot enkelte bransjer. Dette danner grunnlaget for rapportering og oppfølging av den løpende risikoeksponeringen.

Dokumentet fastsettes av styret og revideres ved behov, minimum årlig. Ved eventuelle avvik fra de kredittstrategiske rammene, besluttet dette i styret. Status på de kredittstrategiske rammene rapporteres

månedlig til konsernsjef, og kvartalsvis til styret av avdeling for risikostyring.

Bevilgningsreglementet

Bevilgningsreglementet definerer prinsipper og kriterier for delegering av beslutningsmyndighet fra styret og fastsetter beslutningsstrukturen. Styret delegerer innenfor visse rammer fullmakt til konsernsjef for det operasjonelle ansvaret for beslutninger i låne- og kredittsaker. Konsernsjef kan innenfor sine fullmakter delegere videre fullmakter. Kredittfullmaktene differensieres etter volum og risiko. Bevilgningsreglementet fastsettes av styret, og gjennomgås minimum årlig.

Kredittpolicy

Kredittpolicyen operasjonaliserer bankens kredittstrategi, beskriver ansvars- og rollefordeling, og fastsetter mer detaljerte kriterier for kredittvirksomheten. Policyen beskriver hva som er akseptabelt innenfor gitte områder i kredittvurderingen. Hensikten er å sikre at banken opptrer ensartet og i tråd med eksterne rammebetingelser og internt fastsatt risikonivå. Dokumentet fastsettes av konsernsjefen, og fremlegges styret. Dokumentet revideres ved behov, minimum årlig.

Policy for porteføljestyling

Policy for porteføljestyling fastsetter prinsippene for porteføljestyling. Dokumentet definerer ansvar, arbeids- og rollefordeling i rapportering, overvåking og styring av kredittporteføljen, herunder utarbeidelse og iverksettelse av tiltak for å styre risikoen til et akseptabelt nivå. Dokumentet godkjennes av styret.

Kredittbehandlingsrutiner

Kredittbehandlingsrutinene regulerer ulike forhold knyttet til løpende kredittgivning og engasjementsoppfølging. Reglement for kredittinnvilgelse, rutiner for oppfølging av misligholdte engasjementer, vurdering av nedskrivningsbehov, utvidet kvartalsvis gjennomgang av vesentlige engasjement, utvidet årlig engasjementsoppfølging av store kunder og enkeltkunder er noen eksempler på rutiner som skal

sikre bankdrift i henhold til vedtatte strategier. Dokumentene utarbeides og revideres løpende av fagavdelingene Kreditt og Produksjon i samråd med forretningsenhetene, og vedtas av konserndirektør.

Sentralt i konsernets styring av kreditt risiko er løpende overvåking og oppfølging av engasjementer og kredittporteføljene. Som nevnt i kapittel 4.5 er konsernets early-warning-system og porteføljestylingssystemet sentrale verktøy i porteføljestylingen. Porteføljestylingssystemet inneholder informasjon om enkeltkunder og porteføljer, og gir en effektiv oppfølging av risikoprofilen. Enkeltengasjement, og derigjennom hele porteføljen, scores månedlig med utgangspunkt i objektive data. Tidlig identifisering av fremtidige høyrisikoengasjementer er spesielt viktig. Identifisering og oppfølging av misligholdte -og tapsutsatte engasjement behandles nærmere i kapittel 5.3.

ANSVAR OG ROLLER I STYRING AV KREDITTRISIKO

Styret i SpareBank 1 Nord-Norge har definert ansvar og roller i styringen av kreditt risiko gjennom konsernets kredittstrategi.

Styret fastsetter konsernets langsiktige rammer for risikoprofil, og overordnende rammer for kredittvirksomheten. Styret godkjenner kredittstrategien, bevilgningsreglementet og policy for porteføljestyling. Videre påser styret at kredittstrategien implementeres og at bestemmelsene og rammene i styringsdokumentene etterleves.

Konsernsjef har ansvar for å implementere styrevedtatte rammer og retningslinjer innen kreditt risiko, og sørger for at det utvikles systemer for overvåking, rapportering og oppfølging av kreditt risiko på engasjements- og porteføljenivå.

Forretningsenhetene har ansvar for å drive kredittvirksomheten innfor de rammer som er nedfelt i styringsdokumentene, og sørger for overvåking og oppfølging av risiko i egen portefølje. Forretningsenhetene har ansvaret for å iverksette tiltak for å begrense bankens risiko når det er påkrevet.

Fagavdelingen Kreditt har ansvar for å utarbeide forslag til styringsdokumenter og endring i disse i samarbeid med avdeling for risikostyring. Avdelingen skal bidra til gode kredittprosesser i forretningsenhetene, og overtar ansvaret for misligholdte- og tapsutsatte kunder. Avdelingen etablerer og gjennomfører tiltak ved avvik fra de kredittstrategiske rammene. Videre har avdelingen ansvar for den kvalitative valideringen av IRB-systemet.

Avdeling for risikostyring utfører uavhengig kontroll av risikostyringsprosessene. Dette innebærer å overvåke og bidra til at konsernet etablerer et rammeverk for styring av kredittrisiko som tilfredsstillende regulatoriske krav, behovet for robuste interne styringsprinsipper og -rammer. Videre skal avdelingen kontrollere at konsernets risikorammer er i samsvar med konsernets fastsatte risikoappetitt, og rapportere til styret ved avvik fra de kredittstrategiske rammene. Avdelingen vurderer om konsernets forslag til kvartalsvis tapsoppgjør er i samsvar med gjeldende lover og forskrifter, og konsernets interne retningslinjer.

Internrevisjonen utfører uavhengige kontroller av utlånsvirksomheten og rapporterer resultater og eventuelle avvik direkte til forretningsenhetene, avdeling for risikostyring, compliance, konsernledelse eller styret.

RAPPORTERING AV KREDITTRISIKO

Status og utvikling på kredittporteføljen og kredittstrategiske mål og -rammer rapporteres til konsernledelsen og styret. Periodisk rapportering til styret er konsernsjefens ansvar, og skal sikre at vedtatte prinsipper for porteføljestyring følges opp tilfredsstillende, sikre riktig beslutningsgrunnlag og utløse egnete handlinger.

Fagavdeling Kreditt utarbeider rapporter med periodisk oppsummering av ulike aktiviteter og tiltak. Utvidet årlig gjennomgang av store kunder, og fornying av kreditter resulterer i egne årlige rapporter. I tillegg utarbeides egne kvartalsvise rapporter på:

- Overvåkingen av høyrisikokunder
- Watchliser
- Oppfølging av covenants
- Utvidet gjennomgang av vesentlige engasjement

■ Tapsrapport

Kvartalsvis risikoappport som utarbeides av avdeling for risikostyring inneholder informasjon om kredittporteføljens egenskaper og utvikling. Eksponeringer fordelt på ulike dimensjoner, vekst, migrering i porteføljen, utvikling innen konsentrasjonsrisiko og utvikling i de ulike parameterne i A-IRB-modellene er områder som behandles i rapporten. I tillegg gjøres det en vurdering av status og utvikling innen de kredittstrategiske rammene.

Som nevnt i kapittel 4.6 gjennomfører avdeling for risikostyring risiko- og kapitalvurderingsprosessen (ICAAP) for konsernet. I denne prosessen vurderes også risikotoleranse, risikostyring og kapitalbehov spesifikt for kredittrisikoområdet. Resultatene fra prosessen rapporteres til styret.

Det gjennomføres løpende validering av kredittmodellene. Valideringsprosessen resulterer i en årlig valideringsrapport som vedtas av styret. For detaljert beskrivelse av konsernets valideringsprosess vises det til kapittel 5.4 om IRB-metoden.

Utover nevnte faste rapporteringer har fagavdeling Kreditt og avdeling for risikostyring ansvaret for rapportering ved behov eller ved spesielle hendelser innen kredittområdet.

SIKKERHETER OG ANDRE RISIKOREDUSERENDE TILTAK

Konsernet benytter sikkerheter for å redusere kredittrisikoen. De vanligste formene for sikkerheter i personmarkedet er fast eiendom som bolig og fritidseiendom. Sikkerheter i andre objekter enn fast eiendom er begrenset på personmarkedet. I bedriftsmarkedet er næringseiendom, skip og fartøy vanlige sikkerheter. I tillegg er pant i bankinnskudd, driftstilbehør, varelager, fordringer og ulike konsesjoner vanlig.

Verdifastsettelse av sikkerhetsobjektene baserer seg på prinsippene om at omsetningsverdien skal vurderes konservativt og i størst mulig grad basere seg på objektive verdivurderingskriterier. Kilden som benyttes for å fastsette omsetningsverdi kan være bokført verdi,

intern vurdering basert på fastsatte kriterier, ekstern meglers verddivurdering, takst eller salgssum. Omsetningsverdien er bankens vurdering av objektets markedsverdi, forutsatt frivillig salg på måletidspunktet. Realisasjonsverdien er omsetningsverdien redusert til en verdi som skal gjenspeile objektets verdi ved realisasjon i kraftig lavkonjunktur. Reduksjonsfaktorene som benyttes for å redusere omsetningsverdien til realisasjonsverdi gir et anslag på mulig verdifall for et objekt, og avhenger av objekttype og betegnelse. Verdifallet tar høyde for kraftig lavkonjunktur, samt markedets kunnskap om at omsetningen skjer som følge av mislighold/konkurs. Konsernet har retningslinjer for frekvens på oppdatering av omsetningsverdi på de ulike sikkerhetsobjektene.

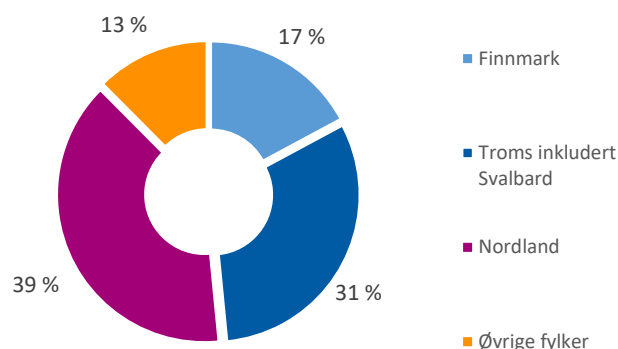
I tillegg til sikkerhet i objekter kan banken i enkelte tilfeller ha vilkår om negativ pantsettelse i avtalen overfor kunden. Negativ pant begrenser kundens adgang til å pantsette sine eiendeler til andre långivere.

Kausjoner i form av selvskyldnerkausjon, enkel kausjon eller andre former for kausjoner benyttes også for å redusere kredittrisiko. En kausjon er en avtale mellom långiver og kausjonist om at kausjonisten stiller seg ansvarlig for et lån, helt eller delvis, ved siden av låntaker. Garantistiller kan være bedrifter, privatpersoner, banker og i enkelte tilfeller det offentlige. Kausjonens omsetningsverdi fastsettes ut i fra kausjonistens evne til å betjene kausjonsansvaret, samt kausjonistens kredittverdighet. Der hvor bedrifter er kausjonist, påvirkes omsetningsverdi av kausjonistens kredittverdighet, samt kausjonistens finansielle situasjon basert på regnskapsinformasjon.

5.2 KREDITTEKSPONERINGER

Konsernets primære geografiske markedsområde er knyttet til konsernets visjon «*For Nord-Norge*», og utgjøres av fylkene Finnmark, Troms og Nordland. Figuren nedenfor viser konsernets utlån, formidlingslån ekskludert, fordelt på ulike fylker.

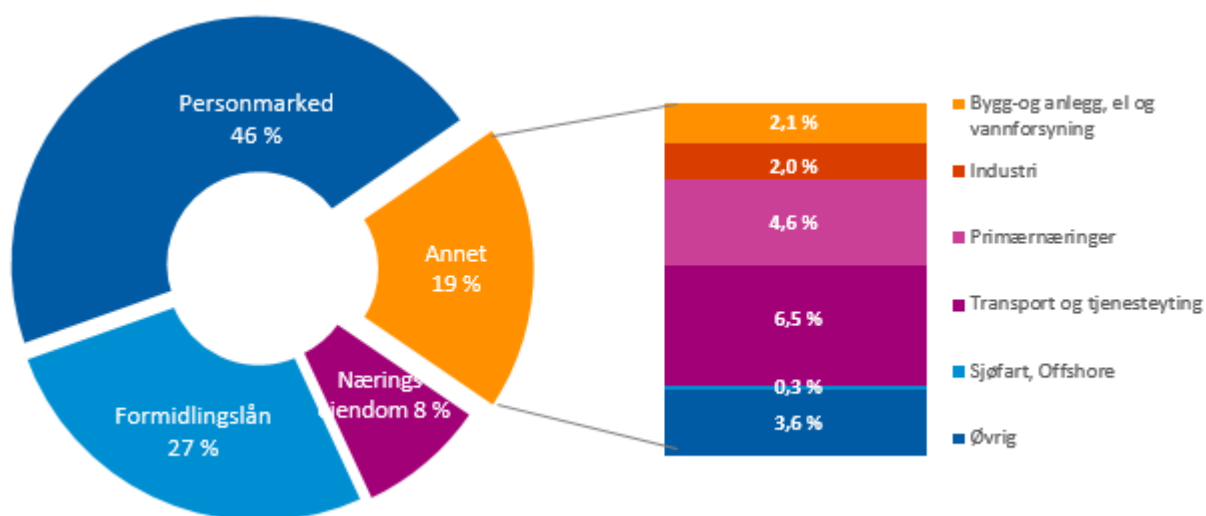
Figur 6 - Brutto utlån fordelt på geografisk område

Konsernet har per 31.12.17 størst eksponering i Nordland fylke, på 27,6 milliarder kroner. Dette utgjør 39 prosent av konsernets totale utlånseksponering. Eksponeringen i Troms og Svalbard utgjør 31 prosent, på 22 milliarder kroner.

Utlånsporteføljens sammensetning per 31.12.2016 er presentert i figuren nedenfor.

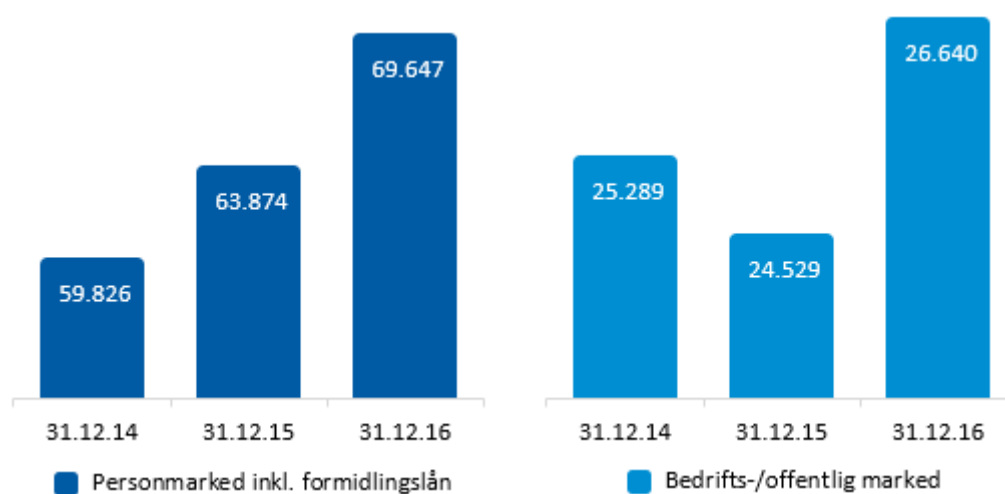
Figur 7 - Utlånsporteføljens segmentfordeling, inkludert formidlingslån. Søylege grafen viser eksponering i ulike bransjer, der prosentsatsene er relative til hele utlånsporteføljen.

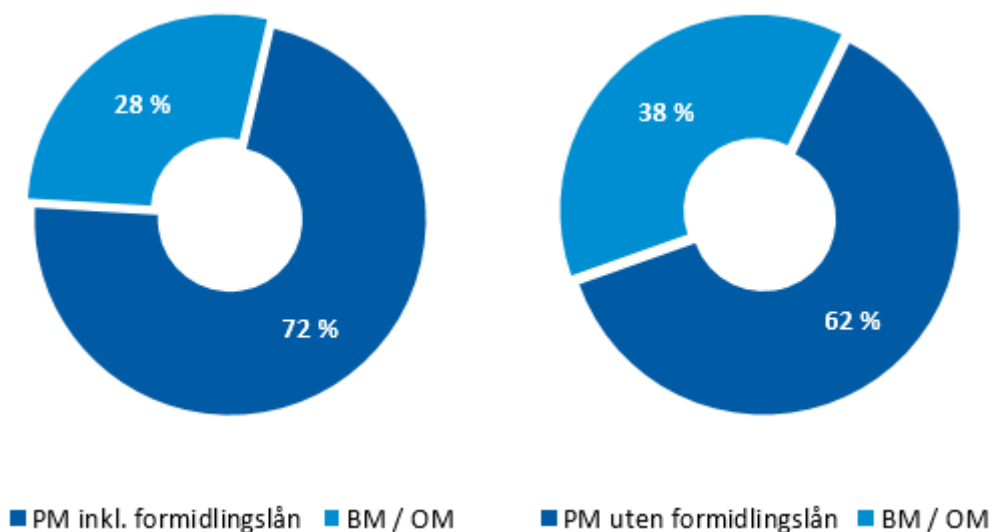
Konsernet har en høy andel av kunder i privatmarkedet og en veldiversifisert næringsportefølje. Utleiegraden på næringseiendom i konsernets markedsområde er tilfredsstillende, og det er ikke avdekket vesentlige utfordringer i utlånene innenfor dette segmentet. Det vises til dokumentets vedlegg for detaljert presentasjon av bransjefordelte utlånsdata.

Figurene nedenfor viser volumutviklingen for brutto utlån i konsernet. Tallene inkluderer lån etablert i SpareBank 1 Nord-Norge som senere er overført til SpareBank 1 Boligkreditt. Konsernets brutto utlån til kunder utgjør 96 mrd. kroner per 31.12.16, der 72 prosent er innen personmarkedet, og 28 prosent innen bedriftsmarkedet og offentlig sektor. Sammenlignet med 31.12.15 utgjør dette en økning på 8,9 prosent. Veksten fordeler seg med 9,0 prosent i personmarkedet, og 8,6 prosent i bedriftsmarkedet og offentlig sektor.

Figur 8 - Utlånsveksten i personmarkedet og i bedrifts- og offentligmarked.

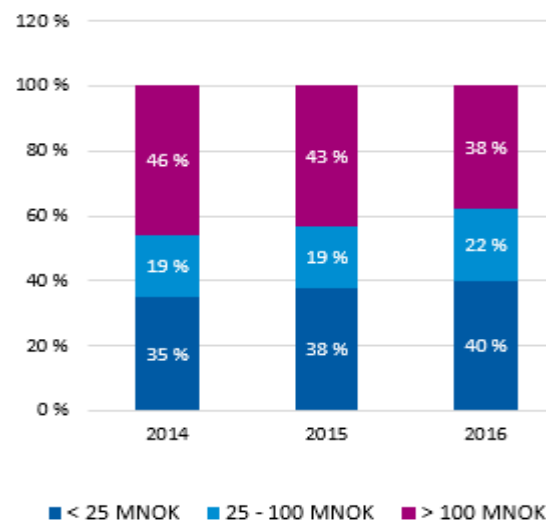
Figur 9 - Andel utlånsvolum per segment, med og uten formidlingslån.

Veksten innenfor bedriftsmarkedet er et resultat av konsernets satsing på små og mellomstore bedrifter (SMB), noe som framkommer av sammensetningen i kreditteksponeringer næringssektor (morbank) i forhold til engasjementsstørrelse.

I løpet av året er den risikomessige sammensetningen av utlånsporteføljen forbedret, og volumet på misligholde og tapsutsatte engasjementer er redusert, jf. årsrapport note 11. Overordnet vurderes konsernets kredittrisiko som lav på personmarkedet, og moderat på bedriftsmarkedet.

Figur 10 - Utvikling i kreditteksponeringer fordelt etter størrelse på engasjementene.

5.3 MISLIGHOLD OG NEDSKRIVNINGER

Konsernet har egne rutiner for å identifisere og følge opp høyrisikokunder gjennom watch-lister og early-warning-systemer. Rutinene skal bidra til å avdekke og håndtere risiko, sikre et system for iverksettelse av tidlig tiltak opp mot kunden, og minimere konsernets tap.

MISLIGHOLD

Et engasjement anses som misligholdt dersom ett av de følgende kriteriene er oppfylt:

- Et krav er forfalt med mer enn 90 dager og beløpet er over kr 1 000, eller
- Når banken holder det for usannsynlig at kunden vil overholde sine betalingsforpliktelser som følge av:
 - Vesentlige finansielle problemer hos debitor
 - Betalingsmislighold eller andre vesentlige kontraktsbrudd
 - Kunden er gitt nye vilkår (spesielle innrømmelser) på grunn av finansielle problemer
 - Gjeldsforhandling eller konkurs er sannsynlig (over 50 prosent sannsynlighet)
 - At det av andre grunner anses som sannsynlig at kunden ikke vil overholde sine betalingsforpliktelser

SpareBank 1 Nord-Norge har egne rutiner for oppfølging av en misligholdte engasjementer på personmarkedet og på bedriftsmarkedet. Rutinene beskriver hva som skal gjøres i forskjellige faser av misligholdsarbeidet, og hvem som er ansvarlige.

RESTRUKTURERTE ENGASJEMENT

Et engasjement ansees å være restrukturert dersom en prosess medfører endring av opprinnelig kredittavtale til gunst for kunden, og/eller med bedre betingelser enn andre kunder med tilsvarende risikoprofil ville fått, og endringen ikke ville ha blitt innvilget hvis kunden ikke var i finansielle problemer.

Typiske kjennetegn er vesentlig betalingslettelse i form av endringer i rentebetingelser og/eller

avdragslettelse, konvertering av gjeld til andre finansielle instrumenter, og gjeldsettergivelse.

NEDSKRIVNINGER

Et utlån eller en gruppe av utlån har verdifall dersom det foreligger objektive bevis på at det har inntruffet en tapshendelse som reduserer utlånets estimerte fremtidige kontantstrømmer. Dersom objektive bevis for verdifall finnes, beregnes tap på utlån som forskjellen mellom balanseført verdi og nåverdien av estimerte fremtidige kontantstrømmer neddiskontert med effektive rente. Den effektive renten som benyttes for neddiskontering, justeres ikke som følge av endring i utlånets kredittrisiko og lånebetingelser. Nedskrivning for verdifall resultatføres som tap. Renteinntekter resultatføres etter effektiv rente-metode.

Utlån som ikke har vært gjenstand for individuelle vurderinger for verdifall, vurderes samlet i grupper. Utlån som er vurdert individuelt, men der det ikke er objektive bevis på verdifall, blir også vurdert i grupper. Gruppene er definert som utlån med like risiko- og verdiegenskaper.

Verdiendringer på engasjementer med verdifall, individuelle nedskrivninger, er delt inn i følgende typer:

- Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån og garantier per 01.01.
- Konstaterte tap i perioden på utlån og garantier hvor det tidligere er foretatt individuelle nedskrivninger
- Tilbakeføring av tidligere års nedskrivninger
- Økning i nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere er gjort individuelle nedskrivninger
- Nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere år ikke er gjort individuelle nedskrivninger
- Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån og garantier til kunder per 31.12.

Når det er overveiende sannsynlig at tap er endelig, klassifiseres tapene som konstaterte tap. Konstaterte tap som er dekket av tidligere foretatte individuelle tapsavsetninger føres mot avsetningene. Konstaterte tap uten dekning i tapsavsetningene, samt over- eller underdekning i forhold til tidligere tapsavsetninger resultatføres.

Verdiendringer, eller tap, er delt inn i følgende typer:

- Periodens endring i individuelle nedskrivninger
- Periodens endring i gruppenedskrivninger/ending langtidsovervåkning
- Konstaterte tap som det tidligere er avsatt individuelle nedskrivninger for
- Konstaterte tap som det tidligere ikke er avsatt individuelle nedskrivninger for
- Inngang på tidligere nedskrevet utlån, garantier mv.
- Øvrige tap

Utlån til privatpersoner gjennomgås når de er misligholdt mer enn 55 dager eller dersom det er indikasjoner på, eller det foreligger faktiske tapshendelser.

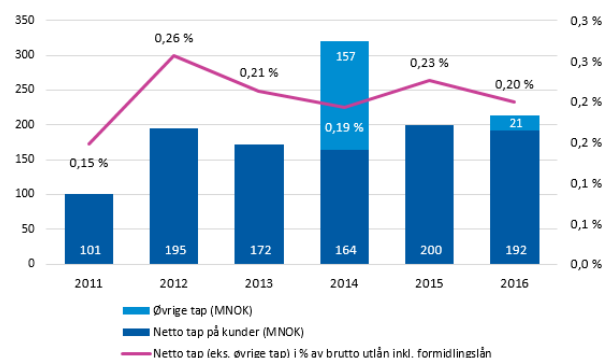
Banken gjennomgår hele bedriftsmarkedsporføljen årlig. Store engasjementer, eller engasjementer med en spesiell risikoprofil, gjennomgås hyppigere, med kvartalsvis eller månedlig gjennomgang. For engasjement som er spesielt risikoutsatte utarbeides en handlingsplan som følges opp løpende. Vurderingen er obligatorisk og skjer på engasjement med følgende kjennetegn:

- Større engasjement
- Høy risiko
- Negativ migrasjon i risikoklasse
- Engasjement under særlig oppfølging (watch-liste, forbearance)

Gjennomgang av engasjementene danner grunnlag for å vurdere om kunden ansees for å være tapsutsatt. Dersom engasjementet ansees for å være tapsutsatt, gjøres en individuell tapsvurdering. Omfanget av engasjementer som er definert som misligholdt, men ikke nedskrevet er begrenset. I de tilfeller dette skjer, er antatt nåverdi av kontantstrøm fra fremtidige innbetalinger eller realisasjon av sikkerhetsobjekter, fullt ut dekkende for engasjementets bokførte verdi.

Bokførte tap har de senere år vært stabil på vel 0,20 prosent av brutto utlån

Figur 11 - Utvikling i netto tap.

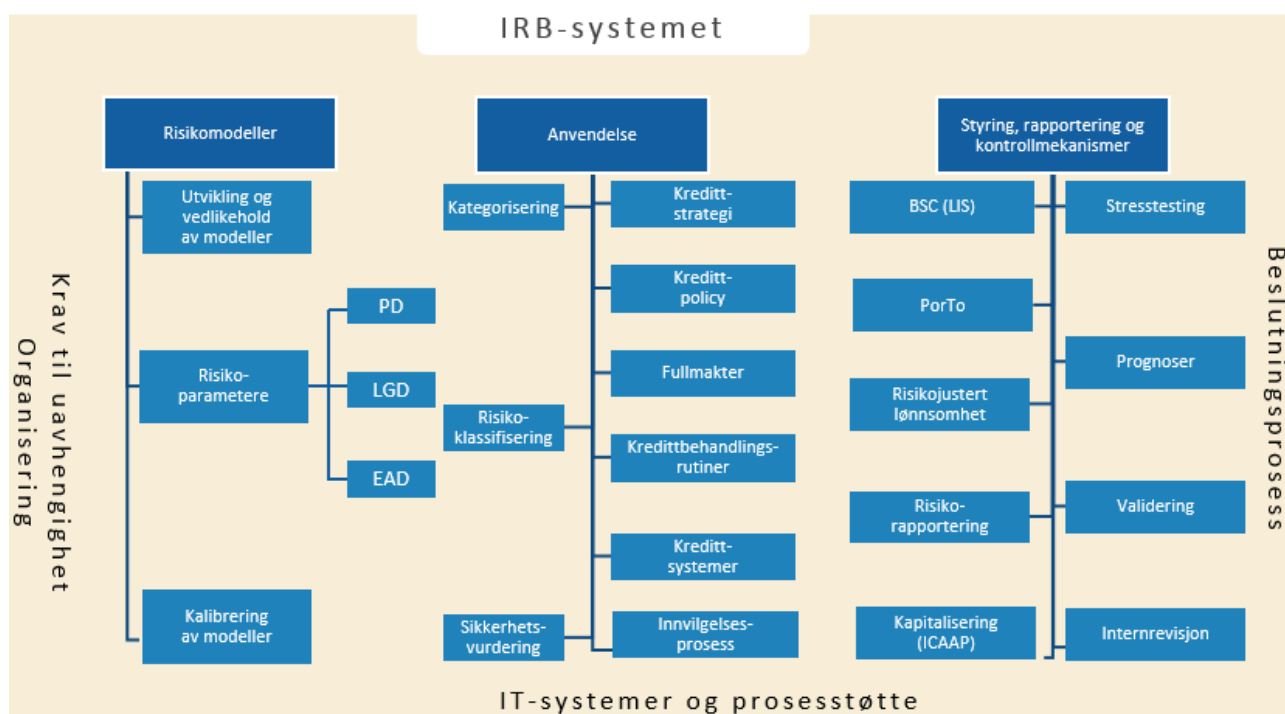
I løpet av 2016 har konsernet økt den gruppevise avsetningen med 126 MNOK, og denne økningen utgjør en vesentlig del av de bokførte tapene. Økningen i gruppevise avsetninger relaterer seg til bransjene industri, oljerelaterte næringer, samt fiske og fangst. Innenfor industri og oljerelaterte næringer baseres økningen på underliggende risiko, mens økningen innenfor fiske og fangst har bakgrunn i økt eksponering.

For mer detaljert informasjon om avsetninger og tap henvises det til tabell 16 og 17 i vedlegget til dette dokumentet.

5.4 IRB-METODEN

IRB-systemet omfatter de modeller, organisering, arbeids- og beslutningsprosesser, kontrollmekanismer, IT-systemer, rammeverk, interne retningslinjer og rutiner som er knyttet til klassifisering og kvantifisering av kredittrisiko. Målet med IRB-systemet er å sikre tilfredsstillende oppfyllelse av kapitaldekningskravene som stilles til bankene. IRB-systemet berører dermed flere sentrale områder i konsernet, illustrert i prinsippskissen nedenfor.

Bruk av IRB-systemet betinger kvalitet, involvering, etterlevelse og transparens i hele verdikjeden. Dette innebærer robuste kvantitative metoder for måling av risiko, kvalitet i de administrative prosessene som frembringer data til de kvantitative metodene, og krav til at organisasjonen integrerer og benytter dataene i risikostyring på alle relevante nivå.

MODELLUTVIKLING, -KONTROLL OG -ENDRINGER

SpareBank 1 Nord-Norge fikk i januar 2007 tillatelse til å benytte interne modeller til å beregne kapitalkravet for kredittrisiko (IRB-metode). I februar 2015 fikk banken i tillegg godkjenning til å benytte avansert IRB-metode for foretaksporteføljen. Modellene er utviklet i SpareBank 1-alliansen, med alliansens felles Kompetansesenter for kredittmodeller (KFK) som førende for modellutvikling og design.

SpareBank 1 Nord-Norge, ved styret, har et selvstendig ansvar for å sikre at IRB-systemet brukes og etterleves i henhold til gjeldende regelverk og vilkårene i IRB-tillatelsen. For å sikre at modellene er tilstrekkelig presise samt at de anvendes som forutsatt kontrolleres og valideres risikostyringssystemet løpende av konsernets egen avdeling for risikostyring, mens den operative kredittkontrollen utføres av kreditt. Eventuelle modellendringer vedtas av konsernets styre, og implementeres av avdeling for risikostyring. Konsernets valideringsprosessen beskrives nærmere senere i dette kapitlet.

Internrevisor, på oppdrag fra styret, reviderer IRB-systemet og bruken av det regelmessig og minst årlig.

Revisjonen inkluderer også en vurdering av bankens anvendelse av IRB-systemet og etterlevelse av kapitalkravsforskriften. Anvendelseskravet gitt i kapitalkravsforskriften der det spesifiseres at banken skal benytte alle elementer i IRB-systemet i overvåking, risikokontroll og kapitalallokering, samt innvilgelse og oppfølging av enkeltengasjement vurderes. Videre vurderes gjeldende krav for stresstesting og validering. Formålet er å gi styret og ledelsen en uavhengig og nøytral vurdering av IRB-systemet. I tillegg gir internrevisjonen innspill til forbedringer knyttet til IRB-systemet.

KREDITTMODELLER

SpareBank 1 Nord-Norge benytter egenutviklede modeller for å estimere misligholdssannsynlighet (PD), eksponering ved mislighold (EAD), tapsgrad ved mislighold (LGD), forventet tap (EL) og risikojustert kapital (UL). Kredittmodellene benyttes for risikoklassifisering, porteføljestyling og beregning av kapitalbehov. Risikoklassifiseringssystemet beregner kredittrisiko i låneporteføljen på enkeltkontonivå, og systemet baserer seg på følgende hovedkomponenter:

Misligholdssannsynlighet	Kundene blir klassifisert i misligholdsklasser ut fra sannsynligheten for mislighold i løpet av en 12-måneders periode beregnet ut fra et langsiktig utfall
Eksponering ved mislighold	En beregnet størrelse som angir konsernets eksponering mot kunden ved mislighold
Tapsgrad ved mislighold	En beregnet størrelse på hvor mye konsernet potensielt kan tape dersom kunden misligholder sine forpliktelser
Forventet tap	Beløpet man statistisk sett må forvente å tape på utlånsporteføljen i løpet av en 12-måneders periode
Risikoklasse	Kunden får tildelt en risikoklasse basert på sannsynligheten for mislighold
Risikojustert kapital	En størrelse som beskriver hvor mye kapital konsernet må sette av som buffer for fremtidige uventede tap
Risikoprising	SpareBank 1 Nord-Norge er opptatt av å prise risiko riktig, og har en prismodell som beregner pris ut fra risikoen i engasjementet

MISLIGHOLDSSANNSYNLIGHET - PD (PROBABILITY OF DEFAULT)

Misligholdssannsynligheten, PD, er sannsynligheten for at en kunde misligholder sine forpliktelser i løpet av en 12 måneders periode. Et engasjement anses som misligholdt dersom ett av kriteriene for mislighold, nevnt i kapittel 5.3, er oppfylt. Engasjementene klassifiseres i risikoklasser ut fra misligholdssannsynligheten. Et engasjement anses som misligholdt dersom ett av de følgende kriteriene er oppfylt:

Misligholdssannsynligheten beregnes på grunnlag av historiske dataserier for finansielle nøkkeltall, samt ikke-finansielle variabler, som adferd og alder. Engasjementene klassifiseres i risikoklasser ut i fra anslått misligholdssannsynlighet. Risikoklassene A-I for friske kunder, og risikoklasse J/K for kunder med misligholdte eller nedskrevne engasjement. PD-nivået for de ulike risikoklassene er presenter i tabellen nedenfor.

PD-modellene til SpareBank 1 er kalibrert inn mot langsiktig utfall, et samlet misligholdsnivå som skal reflektere misligholdet over en idealisert syklus med både normale år og kriseår.

Regulatorisk PD-modell er kalibrert mot et noe høyere langsiktig nivå for misligholdsrate enn bankens egen vurdering av langsiktig utfall. Videre har Finanstilsynet lagt føringer for laveste nivå for regulatorisk misligholdssannsynlighet, der boliglånskunder har minste PD på 0,20 %. Dette innebærer at det i regulatorisk rapportering ikke fremkommer noen kunder i risikoklasse A.

Risikoklasse	Nedre grense	Øvre grense	Ratingskala S&P	Ratingskala Moody's
A	< 0,00 %	0,10 %]	AAA - A-	Aaa – A3
B	< 0,10 %	0,25 %]	BBB+ - BBB	Baa1 – Baa2
C	< 0,25 %	0,50 %]	BBB-	Baa3
D	< 0,50 %	0,75 %]	BB+	Ba1
E	< 0,75 %	1,25 %]	BB	Ba2
F	< 1,25 %	2,50 %]	BB-	Ba3
G	< 2,5 %	5,00 %]	B+	B1
H	< 5,00 %	10,00 %]	B	B2
I	< 10,0 %	99,99 %	B- - CCC/C	B3 – Caa3/C
J	100 % - mislighold over 90 dager			
K	100 % - engasjement med tapsavsetning			

EKSPONERING VED MISLIGHOLD - EAD (EXPOSURE AT DEFAULT)

Eksposering ved mislighold, EAD, defineres som eksponeringen banken har til en kunde ved et eventuelt fremtidig mislighold. Kredittkonverteringsfaktoren, *KF*, defineres som andelen av ubenyttet ramme som vil være trukket og utestående ved misligholdstidspunktet. For personmarkedet brukes en konverteringsfaktor på 100 prosent for trekkrettigheter. Dette innebærer at det forutsettes at eksisterende ubenyttede rammer er fullt trukket opp ved mislighold. For kredittrammer i bedriftsmarkedssegmentet benyttes ulike konverteringsfaktorer, avhengig av risikoklasse. Kapitalkravsforskriften fastsetter en konverteringsfaktor på 50 prosent for alle garantier, med unntak av lånegarantier som er fastsatt til 100 prosent. Videre er det krav om at *KF*-estimatene skal forutsi realisert konverteringsfaktor for kraftig lavkonjunktur.

TAPSGRAD VED MISLIGHOLD - LGD (LOSS GIVEN DEFAULT)

Tapsgrad ved mislighold, LGD, angir det forventede tapet som kan oppstå dersom kunden misligholder sine forpliktelser. LGD-modellen tar hensyn til blant annet realisasjonsverdien av de sikkerheter kunden har avgitt.

Det potensielle tapet som modellen beregner er et anslag for potensielt tap i en kraftig lavkonjunktur.

LGD-beregninger for boliglån er regulert gjennom LGD-gulvet og Finanstilsynets referansem modell. Kapitalkravsforskriften stiller krav til at EAD-vektet gjennomsnittlig LGD for boliglånsporteføljen skal være minst 20 prosent. Videre har Finanstilsynet utviklet en egen referansem modell for LGD. Rundskriv 8/2014 stiller krav om at bankens LGD-modeller skal kalibreres slik at gjennomsnittlig LGD for bankens portefølje ikke er lavere enn nivået som Finanstilsynets referansem modellen gir.

FORVENTET TAP - EL (EXPECTED LOSS)

Forventet tap, EL, er det beløpet banken statistisk sett må forvente å tape på utlånsporteføljen i løpet av en 12 måneders periode. Forventet tap beregnes ved å multiplisere PD, EAD og LGD.

RISIKOJUSTERT KAPITAL - UL (UNEXPECTED LOSS)

Risikojustert kapital, også kalt uventet tap, angir tap utover det forventede tapet. Parameteren beskriver hvor mye kapital selskapet mener det virkelig trenger for å dekke den faktiske risikoen selskapet har påtatt seg. Risikojustert kapital beregnes med et konfidensnivå på 99,9 prosent.

VALIDERING

Konsernet har etablert en prosess for løpende videreutvikling og etterprøving av IRB-systemet. Formålet med valideringsprosessen er å sikre at:

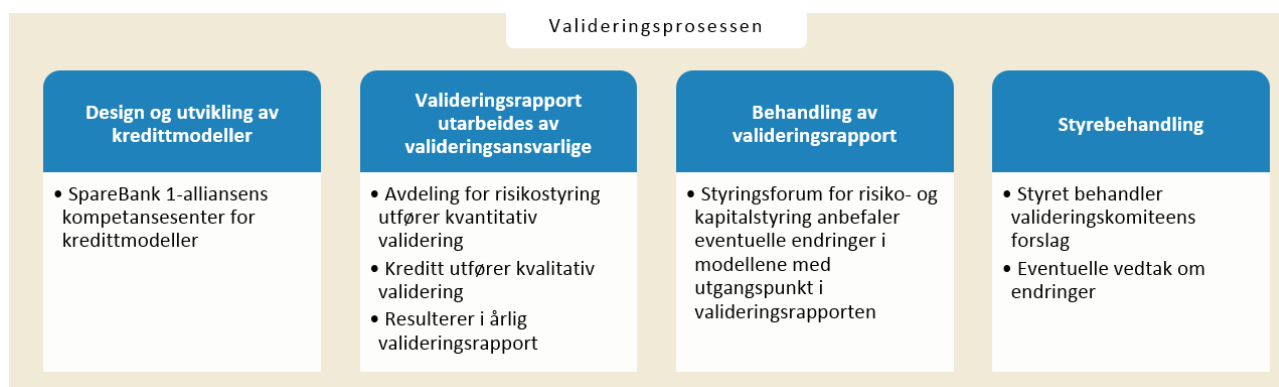
- IRB-systemet er tilpasset porteføljene det anvendes på
- Forutsetningene som IRB-systemet bygger på er rimelige
- IRB-systemet måler det som det er ment å skulle måle
- IRB-systemet er godt integrert i organisasjonen, og at det utgjør en sentral del av bankens risikostyring og beslutningstaking
- SpareBank 1 Nord-Norge etterlever forskrift om kapitalkrav

Valideringsprosessen består av to hovedområder, kvantitativ og kvalitativ validering. Den kvantitative valideringen omfatter alle valideringsaktiviteter knyttet til beregning av statistiske parametere for kredittmodellene basert på empiriske data. Dette innebærer blant annet benchmarking, backtesting og evaluering av diskriminerende egenskaper, og skal sikre at benyttede estimer holder tilstrekkelig nivå og kvalitet. Den kvalitative valideringen har som mål å kontrollere og kvalitetssikre anvendelsen av IRB-systemet i organisasjonen. Kvalitativ validering

undersøker blant annet om modellene anvendes i henhold til anvendelseskravene, om utarbeidede retningslinjer er adekvate, og videre om etterlevelsen av disse er tilfredsstillende.

Valideringsprosessen koordineres av konsernets avdeling for risikostyring. Resultatene fra valideringsprosessen oppsummeres årlig i en rapport til styret og danner grunnlaget for styrets vurdering av IRB-systemet. Figuren nedenfor illustrerer valideringsprosessen i konsernet.

Bankene i SpareBank 1-alliansen benytter «data pools», der datagrunnlaget for valideringen består av data både på alliansenivå og lokalbanknivå. Dette datagrunnlaget benyttes som utgangspunkt i bankens kvantitative validering av IRB-modellene. Den kvantitative valideringen gjennomføres av valideringsansvarlige i avdeling for risikostyring. Den kvalitative valideringen utføres parallelt, av kredittavdelingen. De valideringsansvarlige utarbeider kvantitativ og kvalitativ valideringsrapport som fremlegges styringsforum for risiko- og kapitalstyring. Nevnte forum, i samarbeid med de valideringsansvarlige, anbefaler eventuelle endringer på bakgrunn av valideringsresultatene. Anbefalte endringer fra forumet behandles, og eventuelt vedtas, av styret.

KVALITATIV VALIDERING

I den kvalitative valideringen kontrolleres en rekke områder for å kvalitetssikre integreringen og anvendelsen av IRB-systemet. Områder for kvalitativ validering:

- Rammeverk, rutiner og dokumentasjon
- Organisering og organisasjonskultur
- Kompetanse
- Data, modeller og klassifisering
- Rapportering/ lederbekreftelse
- Validering og stresstesting
- Oppfølging av forbedringsområder

Det foretas en gjennomgang for hvert område og hva banken gjør i daglig anvendelse, hvordan arbeidet er dokumentert og fulgt opp i praksis. Det gjøres en vurdering av hvorvidt kvalitative krav er oppfylt, og hvilke eventuelle forbedringsområder som bør gjøres i det videre arbeidet.

Siste valideringsrapport viser at IRB-systemet er godt integrert i organisasjonen, og at det er tilfredsstillende kompetanse og forståelse av risikoklassifiseringssystemet i konsernet. IRB-systemet anvendes i henhold til anvendelseskravene gitt i kapitalkravsforskriften.

KVANTITATIV VALIDERING

I den kvantitative valideringen valideres modellene for PD, EAD, LGD og EL i henhold til kapitalkravsforskriften. For hver enkel modell gjøres det en vurdering av datagrunnlaget, modellenes diskriminerende egenskaper, modellenes treffsikkerhet og stabiliteten i estimatene.

Det foretas en gjennomgang av datagrunnlaget for de ulike modellene for å vurdere om dataene valideringen bygger på er av tilfredsstillende kvalitet. Grunnlaget skal være representativ for SpareBank 1 Nord-Norges portefølje. Kravet om tilfredsstillende kvalitet innebærer at datagrunnlaget har en kvalitet som gjør det mulig å sammenligne estimerte verdier med faktiske utfall.

I valideringen av modellenes diskriminerende egenskaper etterprøves modellenes evne til å skille mellom sterke og svake kunder over tid og over ulike segment. Rangeringsevnen til PD-modellen testes ved å analysere om faktisk mislighold blant kunder med lav misligholdssannsynlighet er lavere enn misligholdsnivået blant kunder med høyere misligholdssannsynlighet. For LGD-modellen gjøres det analyser av modellens evne til å skille mellom kunder med høy og lav tapsgrad. Videre testes også EAD-modellens evne til å rangere kunder med høyest og lavest konverteringsfaktor. Modellen for personmarkedet benytter konverteringsfaktor 1, og rangerer derfor ikke på ulike kunder. Rangeringsevnen testes dermed kun for bedriftsmarkedets EAD-modell.

I valideringen av modellenes treffsikkerhet undersøkes om modellene er kalibrert på riktig nivå. Dette

innebærer å vurdere om modellenes estimerer samsvarer med faktiske utfall, innenfor ulike kategorier og totalt sett. Modellene skal bidra til økt kunnskap om det absolutte nivået på kredittisiko, noe som er viktig for at modellene skal kunne brukes til å styre og kontrollere risikoen.

Valideringsrapporten for 2015 viser at kvaliteten på datagrunnlaget til de ulike modellene er i henhold til kravene. Eventuelle usikkerheter i datagrunnlaget tas høyde for gjennom tilstrekkelige sikkerhetsmarginer. Modellenes rangeringsevne er overordnet vurdert som tilfredsstillende.

PD-modellene for både person- og bedriftsmarkedet har svært gode diskriminerende egenskaper. Modellene estimerer med gode marginer, i henhold til kravene. PD-modellene er kalibrert mot langsiktig utfall. Regulatorisk kalibrering av disse for begge kundesegmentene er noe høyere enn konsernets egne estimerer for langsiktig utfall.

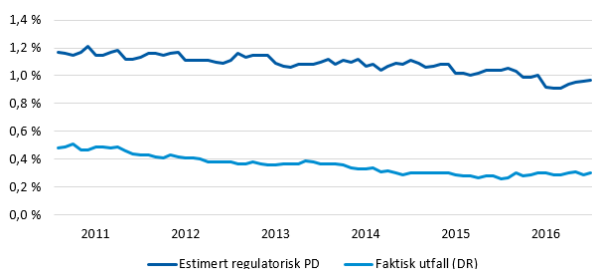
For bedriftsmarkedets LGD-modell er rangeringsevnen utfordrende å vurdere som følge av manglende eller få realisasjoner i de beste LGD-klassene. For bedriftsmarkedets EAD-modell vil antallet KF-klasser være gjenstand for ytterligere vurderinger i kommende validering. I vurdering av nivå på LGD-modell og EAD-modell er kravet om estimerer for alvorlig lavkonjunktur spesielt viktig. EAD-modellene for rammelån vurderes nivåmessig å oppfylle dette kravet. LGD-modellene vurderes overordnet å gi robuste resultater. I 2017 er det implementert justeringer i modellene som et resultat av funnene i valideringsprosessen.

Validering for 2016 er planlagt gjennomført i løpet av første halvår 2017. Overordnede observasjoner av estimerer og utfall for PD-modellen og LGD-modellen er imidlertid klare, og presentert i følgende avsnitt.

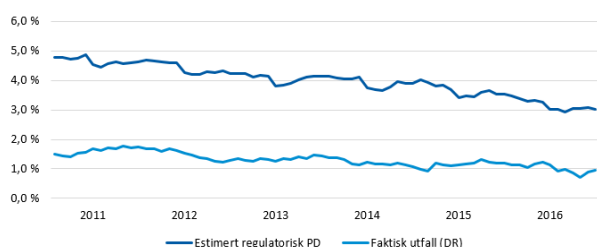
PD-MODELLER

Figurene nedenfor viser estimert antallsvektet regulatorisk PD og observert mislighold (default rate, DR). For personmarkedet er nivået på estimert PD delvis styrt av Finanstilsynets krav som er satt gjennom deres referansemodell.

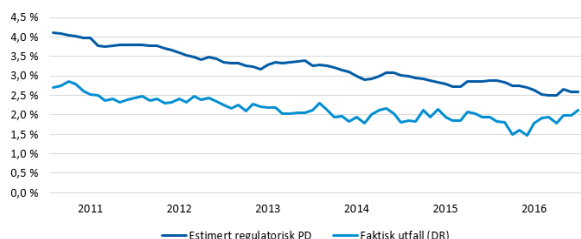
Figur 12 - Estimert og observert mislighold, personmarkedets boliglånskunder

Figur 13 - Estimert og observert mislighold, personmarkedets øvrige kunder

Figur 14 - Estimert og observert mislighold, bedriftsmarkedet

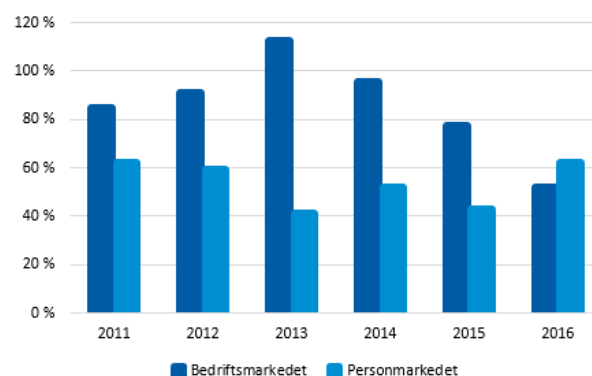

Det er svært gode marginer mellom estimerte verdier og faktisk utfall for hele perioden. Diagrammet for bedriftsmarkedet viser estimater og faktisk utfall kun for normalscorede kunder. Dette er kunder som har levert regnskaper. I tillegg til nevnte scorekort benyttes det fast PD-nivå på nye selskaper og på kunder som ikke leverer regnskap. For kunder som scores i scorekort for nye selskaper er PD-nivået satt til 5,0 prosent. Gjennomsnittlig misligholdsnivå de siste syv år er på 3,7 prosent for disse kundene. Scorekortet for kunder som ikke leverer regnskap har fast PD på 4,0 prosent. Gjennomsnittlig misligholdsnivå de siste syv år er på 1,6 prosent for disse kundene. Porteføljene som scores med fast PD utgjør en liten andel av totalporteføljen.

EAD-MODELLER

Figurene under viser årlig gjennomsnitt av forholdstallet observert/estimert konverteringsfaktor (KF) for beregning av EAD. For rammelån er det ofte svært få observasjoner. Dette er et resultat av at det er få mislighold, og forutsetningen om at engasjementer som inngår i målingen av observert KF kun kan inneholde de med uendret kreditttramme ved inngang til mislighold. Forutsetningen utelukker dermed engasjementer der rammene er redusert før inngang til mislighold, et vanlig tiltak i porteføljearbeidet.

Figur 15 - Forholdet mellom observert og estimert EAD for person- og bedriftsmarkedet

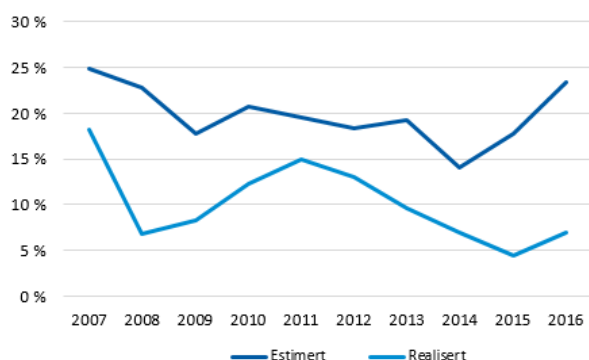

LGD-MODELLER

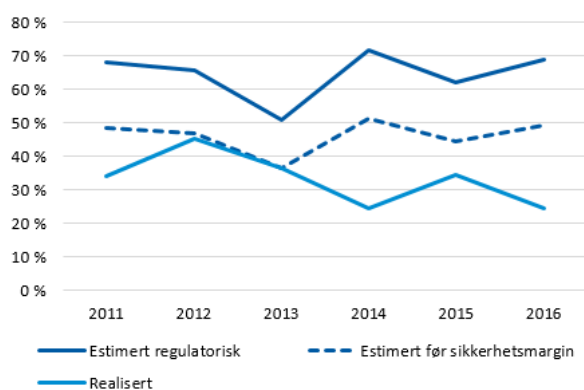
Figurene nedenfor viser estimert LGD og realisert LGD for bedriftsmarkedet og personmarkedets boliglånsportefølje. Estimatenes er basert på kunder som gikk i mislighold, og er normalt høyere enn for porteføljen totalt.

Grafen for personmarkedsmodellen viser LGD-estimatene før tilpasninger til kravene fra Finanstilsynet. Disse kravene løfter LGD i forhold til deres referansemodell og i forhold til kravet om minimum LGD på 20 % for boliglån. Grafen for bedriftsmarkedsmodellen viser estimatene både før og etter gjeldende sikkerhetsmargin for kapitaldekningsformål.

Figur 16 - Estimert og observert LGD, personmarkedets boliglånskunder

Figur 17 - Estimert og observert LGD-bedriftsmarkedet

Den realiserte tapsgraden ligger til dels vesentlig lavere enn estimatene for begge modellene. AIRB-kravet til LGD-modellene er som kjent at de skal estimere for alvorlig lavkonjunktur, og det bør derfor være en margin mellom estimert og realisert tapsgrad i perioden. For personmarkedet er marginene for LGD-estimatene som benyttes for kapitaldekning større enn det som vises i grafikken, hovedsakelig som følge av kravet om at gjennomsnittlig LGD skal være minimum 20 % for boliglån.

5.5 STANDARDMETODEN

I SpareBank 1 Nord-Norge konsernet benyttes standardmetoden for beregning av kapitalkrav for kredittrisiko i enkelte delporteføljer. I morbank benyttes hovedsakelig IRB-metode, men standardmetoden benyttes for engasjementer med stater og sentralbanker, institusjoner og borettslag. SpareBank 1 Næringskreditt AS, SpareBank 1 Finans

Nord-Norge AS og SpareBank 1 Nord-Norge Forvaltning AS benytter standardmetoden for hele porteføljen.

Risikovektet beregningsgrunnlag for konsernets kredittrisiko der det benyttes standardmetoden var per 31.12.16 på 14,6 milliarder kroner. For detaljert presentasjon av risikovektet balanse og kapitalkrav for kredittrisiko under standardmetoden vises det til dokumentets vedlegg.

EKSTERNE RATINGBYRÅER

Konsernet bruker ratinger fra byråene S&P, Moody's og Fitch der svakeste rating legges til grunn. Denne metoden har blitt benyttet i flere år. Ratingene brukes til å beregne beregningsgrunnlaget for obligasjoner i henhold til Rundskriv 9/2014 – ratinger for fastsetting av risikovekter for engasjementer ved beregning av kapitaldekning, og for beregning av spreadrisiko under pilar II.

5.6 KAPITALKRAV FOR KREDITTRISIKO

Konsernets samlede risikovektet balanse for kredittrisiko var ved utgangen av 2016 på 48,4 mrd. Dette tilsvarer et kapitalkrav på 3,9 milliarder. Ved utgangen av 2015 utgjorde samlet risikovektet balanse for kredittrisiko 51,7 milliarder.

I beregning av kapitaldekning gjelder ikke samme regelverk for konsolidering av tilknyttede- og felleskontrollerte selskaper som for regnskapet. Banken er kapitaldekningsmessig underlagt reglene om vesentlige- og ikke vesentlige eierandeler i finansinstitusjoner. I «kapitaldekningsmessig konsern» skal kreditteksponeringer i selskaper med eierandeler over 20 prosent proporsjonalt konsolideres, og fullt konsolideres for eierandeler over 50 prosent. Dette innebærer at BN bank konsolideres proporsjonalt. Banken har vesentlige eierandeler under 20 prosent i SpareBank 1 Næringskreditt og SpareBank 1 Boligkreditt. For disse selskapene har banken søkt om, og fått innvilget, proporsjonal konsolidering. Regnskapsmessig medfører eierandelene i disse selskapene at de ikke konsolideres fullt ut, og kreditteksponeringer i disse selskapene er ikke inkludert i brutto utlån.

Tabellen nedenfor viser risikovektet balanse for kredittrisiko, etter IRB-metoden og standardmetoden. Banken har erfart at nåværende kategorisering av foretak innebærer at banken har en andel av spesialiserte foretak som er vesentlig høyere enn andre sammenlignbare banker. Om et foretak kategoriseres som spesialisert eller ikke har under dagens regelverk ingen betydning for kapitalkravet. Bankens gjeldende kategorisering av foretak som spesialisert foretak er utelukkende gjort på bakgrunn av foretakets næringskode, uten at det gjøres en eksplisitt vurdering av om vilkårene i kapitalkravsforskriftens § 9-1 tredje

ledd er oppfylt. Dersom ett eller flere av vilkårene ikke er oppfylt, skal ikke engasjementet kategoriseres som spesialisert foretak. Banken har derfor igangsatt et arbeid for å bringe kategoriseringen i retning av gjeldende markedspraksis og forskriftens bestemmelser.

Tabell 2 - Risikovektet beregningsgrunnlag for kredittrisiko 31.12.16

Beløp i million kroner	Engasjementskategori	Engasjement	EAD	Beregningsgrunnlag	Risikovekt
Foretak	SMB	6.462	5.898	4.006	67,9 %
	Spesialiserte foretak	18.304	17.894	10.971	61,3 %
	Øvrige	1.397	1.367	1.536	112,3 %
Sum foretak		26.164	25.159	16.513	65,6 %
Massemarked	Eiendomsengasjementer-SMB	1.880	1.875	525	28,0 %
	Eiendomsengasjementer-ikke-SMB	74.671	74.668	15.676	21,0 %
	Øvrige SMB	186	183	54	29,7 %
	Øvrige ikke-SMB	2.014	2.012	889	44,2 %
Sum massemarked		78.750	78.738	17.145	21,8 %
Sum IRB		104.914	103.897	33.658	32,4 %
Standardmetoden		44.085	44.007	14.565	33,1 %

5.7 MOTPARTSRISIKO FOR DERIVATER

Konsernet behandler motpartsrisiko knyttet til bank- og handelsboken (markedsrisiko) gjennom kapitalmarkedsstrategien og innvilgede linjer (kunder). Motpartsrisiko er definert som risikoen for at bankens motparter ikke klarer å innfri sine kontraktuelle forpliktelser til angitt tid.

Konsernet har per 31.12.2016 ikke begynt med clearing av derivathandler (EMIR), selv om infrastrukturen for dette er tilnærmet ferdigstilt. For motparter med

ISDA/CSA benyttes SEB som agent for stilling av sikkerhet.

Motpartsrisikoen overvåkes og kontrolleres ved å se på brutto utestående posisjon mot hver enkelt motpart. For å måle derivateksponeringen brukes markedsverdimetoden jf. Kapitalkravsforskriften paragraf 21 og standardmetoden for CVA. CVA beregnes på porteføljnivå.

Konsernets motpartsrisiko styres og kontrolleres hovedsakelig gjennom daglig oppfølging av risikoeksponering mot rammer fastsatt av styret og

kredittlinjer innvilget. Kontrollen skjer i front (SNN Markets og konsernets treasury funksjon) og etterkontrolleres av back-office. Avdeling for risikostyring har ansvaret for den løpende, uavhengige overvåkingen av risikoen.

Sikkerhetsstillelse for derivateksponering reguleres i CSA, Credit Support Annex, som er tillegg til de
Tabell 3 - Finansielle derivater

standardiserte avtalene mellom konsernet og motpartsbankene, ISDA Master Agreement. Konsernet har løpende oppfølging av sikkerhetsstillelsene som en del av daglig rutine. Den faktiske administrasjonen av nettoforpliktelser mot alle CSA-motparter gjennomføres av SEB gjennom avtale om Collateral Management.

Beløp i tusen kroner	Nominell verdi	Kreditt-ekvivalent	Vektet beløp	Kapitalkrav
Rente- og valutainstrumenter i handelsporteføljen	12.288.020	156.014	31.203	2.496
Rente- og valutainstrumenter, sikring	41.986.380	1.581.941	535.061	42.805
Råvarer	480.014	71.526	22.985	1.839
SUM	54.754.414	1.809.481	589.249	47.140

6 MARKEDSRISIKO

Markedsrisiko defineres som risiko for tap som skyldes endringer i observerbare markedsvariabler som renter, valutakurser og verdipapirmarkedet.

Markedsrisiko oppstår hovedsakelig i forbindelse med bankens investeringer i obligasjoner, sertifikater og aksjer, og som følge av aktiviteter som utføres for å understøtte bankdriften, som funding, rente- og valutahandel. Det er også markedsrisiko i bankaktiviteten. Dette omfatter i all hovedsak renterisiko på utlån og innskudd hvor ulik rentebindingstid på eiendeler og gjeld er kilde til renterisiko. Banken har en mindre handelsbok som benyttes for å videreformidle obligasjoner til kunder.

Markedsrisiko kontrolleres hovedsakelig gjennom daglig oppfølging av risikoeksponeringer ut fra styrets vedtatte rammer, og løpende analyser av utestående posisjoner. Rammene for eksponeringer gjennomgås og fornyes minst én gang i året

6.1 STYRING OG KONTROLL AV MARKEDSRISIKO

SpareBank 1 Nord-Norge foretar årlig en gjennomgang av bankens virksomhet innenfor kapitalmarkedsområdet.

På bakgrunn av denne gjennomgangen fremlegges det en egen kapitalmarkedsstrategi for styret vedrørende bankens virksomhet innenfor kapitalmarkedsområdet. Strategien omfatter status innenfor området med hensyn til bankens egen virksomhet innenfor kapitalmarkedsområdet - Treasury og SNN Markets, hvor all kundeaktivitet innenfor kapitalmarkedsområdet er samlet. Her behandles også forslag til rammer for eksponering.

Det er administrerende direktør som blir gitt rammene og som videre delegerer fullmakter gjennom delegeringstabell.

Størrelsen på rammene fastsettes på bakgrunn av stresstester og analyser av markedsbevegelser samt risikoevne og -vilje.

Konsernets markedsrisiko styres og kontrolleres hovedsakelig gjennom daglig oppfølging av både risikoeksponeringer mot rammer fastsatt av styret og løpende analyser av utestående posisjoner. Avdeling for risikostyring har ansvaret for den løpende, uavhengige overvåkingen av markedsrisikoen. Det rapporteres senest månedlig til bankens styre.

6.2 EKSPONERING

For presentasjon av konsernets markedsrisikoeksponering henvises det til note 15, 16, 17 og 30 i årsrapporten.

Markedsrisiko er et vesentlig risikoområde i konsernets pilar II-krav på 1,5 %.

7 OPERASJONELL RISIKO

Operasjonell risiko defineres i SpareBank 1 Nord-Norge som risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser. Operasjonell risiko omfatter juridisk risiko, men ikke strategisk risiko eller omdømmerisiko.

I styringen av operasjonell risiko skal konsernet i første omgang søke å forebygge og begrense negative konsekvenser av uønskede hendelser, herunder sikre tilstrekkelig internkontroll. I tillegg skal arbeidet med styring av operasjonell risiko støtte opp under konsernets strategiske mål, spesielt målet om «Kvalitet i alt vi gjør».

7.1 STYRING OG KONTROLL AV OPERASJONELL RISIKO

Styring av operasjonell risiko er en viktig del av konsernets helhetlige risikostyring. Bankens evne til å arbeide systematisk med styring og kontroll, herunder systematisk oppfølging av svakheter/forbedringsområder, er grunnmuren i bankens styring av operasjonell risiko.

Avdeling for risikostyring har ansvaret for den løpende uavhengige overvåkingen av den operasjonelle risikoen. Avdelingen rapporterer status og utvikling innen området som en del av kvartalsvis risikorapport til ledelsen og styret. Styret mottar i tillegg årlig

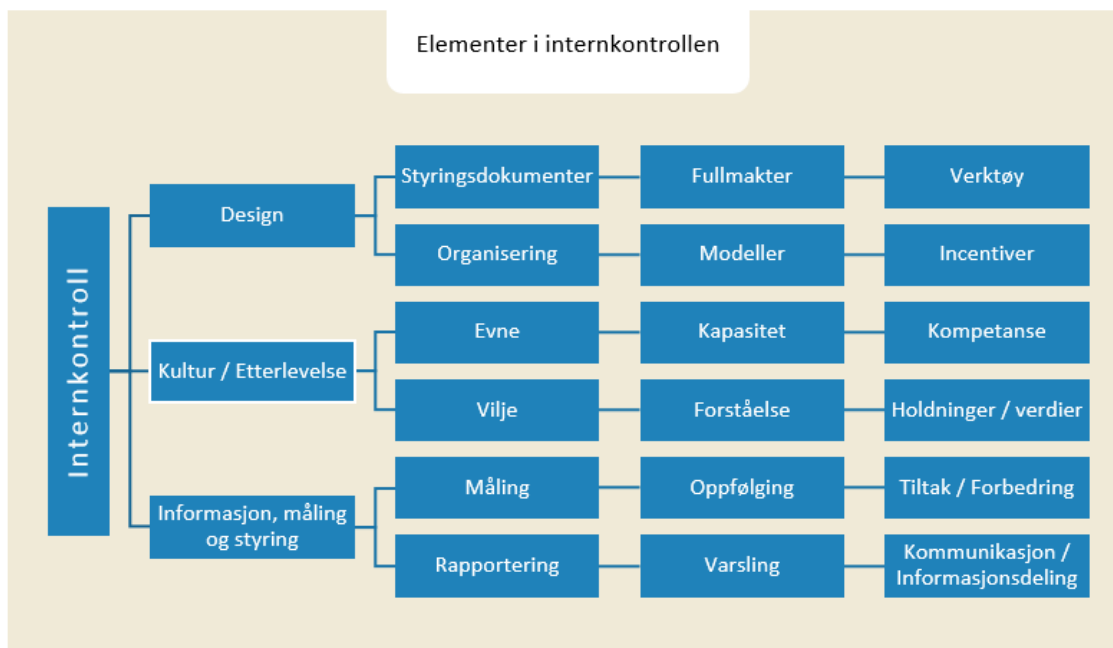
uavhengig vurdering fra internrevisor og ansvarlig revisor på konsernets risikostyring, og om internkontrollen virker hensiktsmessig og er betryggende.

Spesielt to årlige kartlegginger er med på å sikre kvalitet i risikostyringen:

- Lederbekreftelsen, en del av internkontrollbekreftelsen
- Vurdering av styring og kontroll

Lederbekreftelsen i SpareBank 1 Nord-Norge er en kartlegging hvor alle ledere av fag- og forretningsenheter vurderer internkontrollen innen eget ansvarsområde. De forskjellige elementene i internkontrollen, herunder etterlevelse, blir vurdert.

Etter ledernes egenvurdering av sine respektive områder, blir elementene i internkontrollen gjennomgått av konserndirektørene og direktørene i datterselskapene. Gjennomgangen fokuserer på hovedtrekk, forbedringsområder og forskjeller mellom avdelinger/enheter. Dette styrker læring på tvers av enheter/avdelinger, og skaper en helhetlig forståelse av arbeidet med internkontroll. Innspill og forbedringsområder fra kartleggingen blir registrert i konsernets forbedringsdatabase. Dette gjøres i form av prosjekter og/eller tiltak som skal sikre tilstrekkelig internkontroll over tid, og samtidig støtte opp under god risikostyring og strategisk måloppnåelse.

I tillegg til lederbekreftelsen gjennomføres det en årlig egenvurdering av styring og kontroll for hver av de sentrale risikotypene basert på Finanstilsynets moduler for risikobasert tilsyn. Gjennomgangen er en viktig del av konsernets årlige ICAAP, og også her registreres identifiserte forbedringsområder i konsernets forbedringsdatabase.

Konsernet skal være fokusert og rigget for å avdekke og forstå risiko og samtidig lære av uønskede hendelser. Operasjonelle tap og hendelser skal registreres i konsernets hendelsesdatabase. Dersom det kan identifiseres forbedringsområder basert på hendelser registrert i hendelsesdatabasen, for eksempel systematiske feil eller hendelser som krever forebyggende tiltak for å sikre tilstrekkelig kvalitet eller kontroll, skal forbedringsområdene registreres i konsernets forbedringsdatabase. Slik blir læring fra hendelser ivarettatt samtidig som internkontrollen opprettholdes på et tilfredsstillende nivå.

I konsernets arbeid med hendelseshåndtering og beredskap er riktig kompetanse og kapasitet to av de viktigste fokusområdene. Trusselbildet de senere årene

er preget av at både kundene og bankene stadig oftere blir utsatt for angrep (hacking, phishing, ransomware osv.). Dette setter strenge krav til kapasitet i sikkerhetsmiljøene i bankene, spesielt med tanke på at de kriminelle ofte sikter seg inn på ferier og helligdager da kapasiteten generelt kan antas å være lavere. SpareBank 1 Nord-Norge, sammen med SpareBank 1-alliansen, er rigget for å ha riktig kompetanse og riktig kapasitet til å kunne håndtere eventuelle hendelser som måtte oppstå. Gode og oppdaterte systemer, gode rutiner, klar ansvarsfordeling og god kapasitet til å håndtere angrep over tid skal gi konsernet tilstrekkelig kontroll på denne typen IKT-risiko.

7.2 KAPITALKRAV FOR OPERASJONELL RISIKO

Kapitalkrav for operasjonell risiko beregnes etter sjablongmetoden, og basismetoden for døtre og tilknyttede selskaper. Ved utgangen av 2016 var konsernets samlede kapitalkrav for operasjonell risiko på 297 millioner kroner. Det vises til dokumentets vedlegg for detaljert informasjon.

8 LIKVIDITETSRISIKO

Likviditetsrisiko defineres som risikoen for at konsernet ikke klarer å finansiere økninger i eiendelene og innfri sine forpliktelser etter hvert som finansieringsbehovet øker uten dramatisk økning i kostnader. Likviditetsrisiko er i all hovedsak betinget i den forstand at den først blir synlig når andre hendelser, både eksterne og interne, skaper bekymring for konsernets evne til å gjøre opp for seg.

8.1 STYRING OG KONTROLL AV LIKVIDITETSRISIKO

Styringen av konsernets finansieringsstruktur tar utgangspunkt i den overordnede likviditetsstrategien som blir gjennomgått og vedtatt av styret minimum årlig. Likviditetsstrategien reflekterer et ønske om å ha en lav likviditetsrisiko.

Organiseringen av bankens likviditetsstyring er underlagt en klar fullmakts- og rapporteringsstruktur, i samsvar med forskrift om forsvarlig likviditetsstyring.

Likviditetsrisiko blir styrt og målt ved hjelp av flere målemetoder da ingen metode alene kan kvantifisere denne type risiko. Metodene inkluderer rammer for maksimale refinansieringsbehov innenfor ulike løpetider, balansenøkkeltall, overlevelsesmål i en normalsituasjon forutsatt stengte kapitalmarkeder og det kortsiktige likviditetsmålet LCR. Videre foretas det intern stresstesting av konsernets overlevelsesevne under ulike scenarioer, herunder en alvorlig bank- og markedsspesifikk krise. Resultatet av stresstestene inngår i informasjonsgrunnlaget til konsernets likviditetsstrategi og beredskapsplan.

Likviditetsrisikoen reduseres gjennom spredning av innlånene på ulike markeder, innlånskilder, instrumenter og løpetider. En for stor grad av konsentrasjon i forfall øker sårbarheten for refinansiering. Denne risikoen er søkt begrenset gjennom definerte rammer.

Det er konsernets treasuryavdeling som har ansvaret for at konsernet til enhver tid er innenfor likviditetsrammene som er besluttet av styret. Etterlevelse av rammene overvåkes av avdeling for

risikostyring. Status i forhold til styrevedtatte rammer rapporteres månedlig til styret.

STYRINGSFORUM FOR RISIKO- OG KAPITALSTYRING

Forumet er et rådgivende organ i markeds- og likviditetsområdet i banken.

Styringsforum for risiko- og kapitalstyring gjennomgår en gang i måneden likviditetsrisiko, rammeutnyttelse, balansesammensetning og fundingstruktur. Diversifisering av løpetider rapporteres månedlig til styret og balansekomité gjennom grafisk fremstilling av forfallsstruktur. Møtefrekvensen avhenger av situasjonen i markedet.

GJENOPPRETTINGSPLAN

Konsernet har utarbeidet en gjenopprettingsplan i henhold til krisehåndteringsdirektivet for håndtering av likviditets- og soliditetssituasjoner i perioder med urolige finansmarkeder eller uroligheter i konsernet. Planen godkjennes av styret og gjennomgås av Finanstilsynet. Revisjon av planen skal forekomme etter behov og minimum årlig.

Formålet med planen er å synliggjøre ledelsens strategi for å håndtere kriser og konsernets beredskapskapasitet. Utdypende informasjon om gjenopprettingsplanen finnes i kapittel 4.6 om rapportering av risiko.

8.2 EKSPONERING

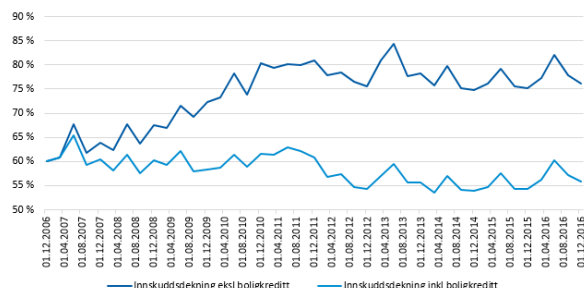
Innskudd fra kunder er bankens viktigste finansieringskilde. Innskuddsdekningen, eksklusive formidlingslån, var ved utgangen av fjerde kvartal 2016, 76,1 prosent.

SpareBank 1 Nord-Norge har i norsk sammenheng en god innskuddsdekning. Banken har lenge hatt et mål om minimum 50 prosent innskuddsdekning for konsern og minimum 70 prosent etter overføring av utlånsmassen til Boligkreditt.

Fremmedkapitalen til SpareBank 1 Nord-Norge er konsentrert rundt utstedelser av senior obligasjoner i norske kroner. Bildet blir noe annerledes om man skulle tatt inn konsernets andel av SpareBank 1 Boligkredits OMF finansiering i øvrig valuta. Totalt sett oppleves

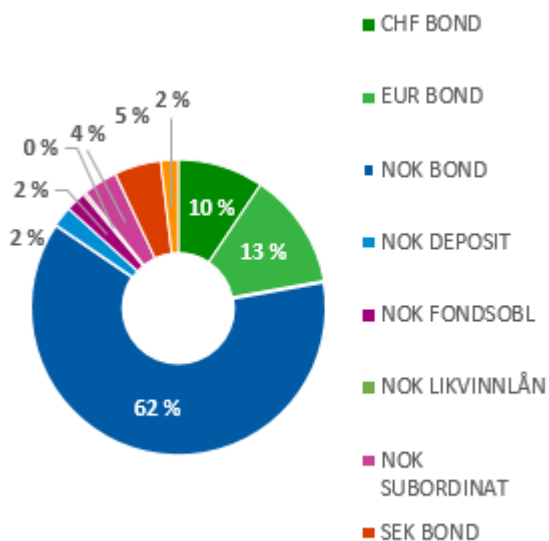
diversifiseringen som tilfredsstillende, spesielt i kombinasjon med konsernets forfallsprofil.

Figur 18 - Utvikling i innskuddsdekning

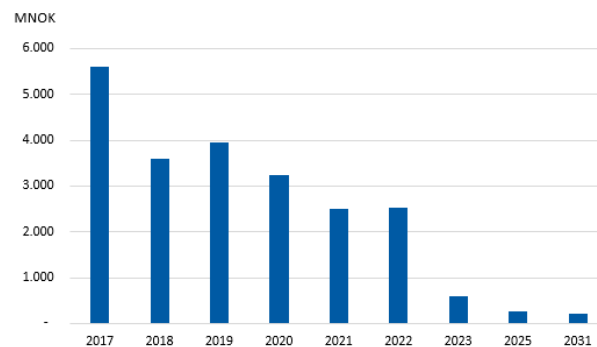
Konsernets innskuddsdekning har vært meget stabil de siste årene. Det er satt styringsmål for innskuddssammensetning, denne overvåkes tett for å sikre riktig risiko.

Figur 19 – Fremmedkapital

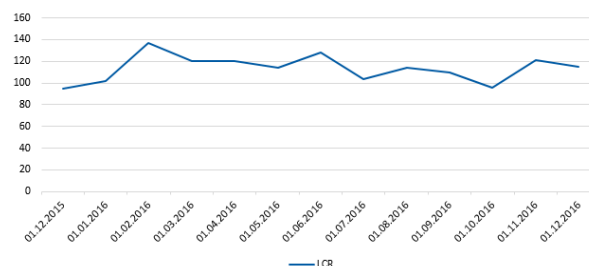
Bankens fundingforfall i 2017 er NOK 5.604 millioner (herav NOK 453 millioner i EUR og 284 millioner i SEK). Vektet gjennomsnittlig løpetid for finansieringen er 2,87 år. SpareBank 1 Boligkreditt AS representerer en viktig fundingkilde for konsernet. Andelen av totale boliglån overført til kredittforetaket var 36,4 prosent per 31.12.2016. Figuren under viser bankens samlede forfallsprofil per 31.12.2016.

Figur 20 – Fundingforfall

Figuren under viser historisk utvikling i LCR. Konsernet har tilpasset seg godt til nye minimumskrav i LCR og benytter nøkkeltallet aktivt i den daglige likviditetsstyringen. Blant annet i den daglige likviditetsprognosen.

Figur 21 - Utvikling i LCR

Likviditetsreserven er preget av tilpasningen til LCR, noe som de siste årene har resultert i større likviditetsreserver med bedre kredittkvalitet enn tidligere. Likviditetsreserven per 31.12.2015 var på 9,9 milliarder kroner.

9 ANDRE RISIKOTYPER

9.1 EIERRISIKO

Konsernets eierrisiko avhenger av konsernets eierandeler i døtre og tilknyttede selskaper, og de forhold som påvirker deres resultater og kapitalisering. Risikoen avhenger derfor av de enkelte selskapenes virksomhet og deres underliggende risiko.

Bankens eksponering i tilknyttede selskaper er vesentlig og viktig for bankens drift, utvikling og resultater. Selskapene og alliansesamarbeidet gir banken tilgang til tidsriktige produkter og systemer, samtidig som kostnadene holdes på et akseptabelt nivå gjennom en deling mellom alliansebankene.

Eierrisiko er beregnet for SpareBank 1 Gruppen og SpareBank 1 Kredittkort. Dette er selskaper der konsernet etter kapitaldekningsforskriften har en vesentlig eierpost, men der konsernet ikke foretar proporsjonal konsolidering. I de selskap som konsolideres kapitaldekningsmessig er underliggende risiko tatt i de ulike risikoene etter eierbrøk. Øvrige mindre eierandeler/selskap håndteres som aksjerisiko, se note 31 i årsrapporten for 2015 for oversikt over aksjeposter.

Bokført verdi på eierposter i tilknyttede selskaper utgjør 5 prosent av sum eiendeler i konsernet. Eierpostene har stor innvirkning på konsernets soliditet og resultat. Volatiliteten i resultater fra tilknyttede selskaper er for de fleste selskaper spesielt knyttet til kredittrisiko, og for SpareBank 1 Gruppen knyttet til markedsrisiko gjennom livselskapets (SpareBank 1 Livsforsikring AS) struktur og eksponeringer. SpareBank 1 Nord-Norge er representert i styrene i de tilknyttede selskapene, og tar en aktiv rolle for å sikre konsernets interesser.

SpareBank 1 Nord-Norge har sterk fokus på styring og kontroll i selskaper hvor banken har fullt eller delvis eierskap.

I selskaper som er deleid, enten gjennom direkte eierskap fra SpareBank 1 Nord-Norge eller indirekte gjennom eierskapet på 19,5 % i SpareBank 1 Gruppen,

er SpareBank 1 Nord-Norge representert som styremedlem i alle selskaper av betydning.

Gjennom aktiv styredeltakelse sikres god informasjonsfangst og ivaretagelse av SpareBank 1 Nord-Norges eierinteresser. I saker som har karakter av å være viktig for SpareBank 1 Nord-Norges øvrige virksomhet bringer den enkelte styreleder/styremedlem saken inn for plenumsdiskusjon i konsernledergruppen som møtes hver uke.

9.2 FORRETNINGSRISIKO

Forretningsrisiko er risiko for svikt i inntjeningen eller vesentlige endringer i kapitalbehov som følge av nye regulatoriske krav og/eller sviktende tillit og omdømme i markedet på grunn av alvorlige hendelser. Risikoen kan gi seg uttrykk i svekkelse i resultatet som kan skyldes konkurranseforhold som fører til reduserte volumer og prispress, konkurrenter som introduserer nye produkter, myndighetsreguleringer eller negativ medieomtale. Negative resultateffekter oppstår dersom konsernet ikke makter å tilpasse kostnadene til slike endringer.

Strategisk planlegging er det viktigste verktøyet for å redusere forretningsrisikoen, og innbefatter både forebyggende tiltak og planer for hvordan hendelser skal håndteres. Konsernets rammer og retningslinjer, organisasjonskulturen og SNN-koden har viktige roller i den forretningsmessige styringen av virksomheten.

Konsernets forretningsmodell og styring og kontroll vurderes som robust i forhold til endringene i markedet og myndighetenes regulering.

9.3 OMDØMMERISIKO

Omdømmerisiko er definert som risiko for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, som innbefatter kunder, motparter, egenkapitalbeveiere og myndigheter.

Omdømmerisiko er en iboende risiko i alt SpareBank 1 Nord-Norge driver med. Dette er en av grunnene til at konsernets strategiske mål om «Kvalitet i alt vi gjør» står sentralt. Konsernets rammer og retningslinjer for god virksomhetsstyring og etiske retningslinjer, SNN-koden, har viktige roller i den forretningsmessige

styringen av virksomheten. I tillegg til overholdelse og etterlevelse av de til enhver tid gjeldende lover og regler for konsernets virksomhetsområde, setter de etiske retningslinjene fokus på holdninger og etikk, og hvordan SpareBank 1 Nord-Norge gjør forretninger med kunder og andre forbindelser.

Konsernets strategi for samfunnsengasjement legger til rette for strategisk bruk av kommunikasjon og styrking av eksterne og interne relasjoner. Samfunnsengasjementet skal være et virkemiddel for å styrke vårt omdømme hos alle relevante interessegrupper.

Omdømmerisiko er ikke gjenstand for spesiell måling eller rapportering ettersom det er vanskelig å kvantifisere. For å ivareta omdømmerisiko brukes indikatorer for kundetilfredshet og tilbakemeldinger fra kunder i driftsoppfølgingen.

9.4 STRATEGISK RISIKO

Strategisk risiko er risikoen for tap som følge av feilslåtte strategiske satsinger. Dette innebærer risiko for svikt i inntjening og generering av kapital som følge av endringer i rammebetingelser, dårlige forretningsmessige beslutninger, dårlig implementering av beslutninger eller manglende tilpasning til endringer i forretningsmessige rammebetingelser.

SpareBank 1 Nord-Norge reviderer konsernets strategi løpende, med gjennomgang av endringer i rammebetingelser, herunder konkurransesituasjonen og krav fra myndighetene, endringer i kundedadferd og krav til kompetanse og organisering. Fokus på kjernevirksomhet har stått sentralt i den strategiske styringen, sammen med den årlige strategiske analysen som samler innspill og risikovurderinger fra hele organisasjonen.

FORKORTELSER OG BEGREPSFORKLARINGER

Ansvarlig kapital	Ansvarlig kapital er den kapital som kan medregnes ved dekning av kapitalkravene. Ansvarlig kapital kan bestå av kjernekapital og tilleggskapital. Detaljert informasjon om hva som kvalifiserer som ansvarlig kapital, ren kjernekapital, kjernekapital og kapital ved beregning av kapitaldekning er definert i Forskrift om beregning av ansvarlig kapital.
Kjernekapital	Kjernekapital er ren kjernekapital i tillegg til fondsobligasjoner. Fondsobligasjoner er låneinstrumenter som i spesielle tilfeller kan omgjøres til egenkapital. Utstedte fondsobligasjoner kan utgjøre 15 prosent av kjernekapitalen, mens overskytende beløp kan medregnes i tilleggskapitalen.
Ren kjernekapital	Ren kjernekapital er hovedsakelig innskutt og opptjent egenkapital.
Tilleggskapital	Tilleggskapital består av ansvarlig lånekapital og den andelen av fondsobligasjoner som eventuelt ikke teller som kjernekapital.
CRO	<i>Chief risk officer</i> . I SpareBank 1 Nord-Norge er CRO konserndirektør ansvarlig for risikoområdet.
EAD	<i>Exposure at default</i> - eksponering ved mislighold. EAD er den forventede størrelsen på engasjementet dersom mislighold inntreffer. Den forventede størrelsen avhenger av innvilget ramme/kreditt/bevilgning, saldo og type engasjement.
EL	<i>Expected loss</i> - forventet tap. Avhengig av PD og LGD, er forventet tap størrelsen på det tapet som forventes for engasjementet.
IRB	<i>Internal rating based approach</i> - interne målemetoder. I denne sammenheng er IRB en tillatelse gitt av Finanstilsynet til konsernet for at konsernets egne estimater/modeller kan brukes for å beregne kapitalkravet. IRB kommer i to kategorier: IRB-F og IRB-A, der F (foundation) betyr grunnleggende metode og A (advanced) står for avansert metode. Under A-IRBA benytter konsernet egne modeller for PD, LGD, EL, EAD. For grunnleggende metode (F-IRB) benyttes ikke egen modell for LGD – da var LGD forskriftsfastsatt.
LGD	<i>Loss given default</i> - tap gitt mislighold. Det sentrale elementet i LGD modellen er forholdet mellom engasjement og realisasjonsverdi sikkerheter. Modellen har også elementer som sikrer at det beregnes noe LGD også for godt sikrede engasjementer.
LR	<i>Leverage ratio</i> - uvektet kjernekapitalandel.
PD	<i>Probability of default</i> - misligholdssannsynlighet. PD er den estimerte sannsynligheten for at et en kunde vil misligholde sitt engasjement.
RoE	<i>Return on equity</i> - egenkapitalavkastning.
RWA	<i>Risk weighted assets</i> - risikovektede eiendeler.
UL	<i>Unexpected loss</i> - uventet tap. Økonomisk/regulatorisk kapital.